

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

Pěstounská péče v soukromém a veřejném právu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Martin Kunický

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Senta Radvanová, CSc.

2007

KUNICKÝ MARTIN
DEUŽSTEVNÍ 285
PŘÍBRAM 5
261 05

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Příbrami dne 25. března 2007

Martin Kunický
Martin Kunický

Děkuji Doc. JUDr. Sentě Radvanové, CSc. za zadání zajímavého tématu diplomové práce a za odborné vedení v jejím průběhu.

Zároveň děkuji PhDr. Jarmile Hubičkové koordinátorce matek-pěstounek ze Sdružení SOS – dětských vesniček za vstřícnost, ochotu a trpělivost při mém zasvěcování do činnosti tohoto sdružení.

SEZNAM ZKRATEK

ZoR	Zákon č. 360/1999 Sb. – zákon o rodině
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
JŘ	Vyhláška č. 37/1999 Sb. - jednací řád pro okresní a krajské soudy
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb. – občanský soudní řád
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ZSSP	Zákon č. 117/1995 Sb. – zákon o státní sociální podpoře
SOS DV	SOS – dětské vesničky
Sdružení SOS DV	Sdružení SOS – dětských vesniček
KM	Komunita mládeže

OBSAH

ÚVOD	8
Prameny práva pěstounské péče	9
Úmluva o právech dítěte – aspekty pěstounské péče	10
ODDÍL I. Právní úprava pěstounské péče v ČR	
Úvod do problematiky pěstounské péče	12
1. Obecná charakteristika.....	12
2. Pohled do historie.....	13
3. Vznik pěstounské péče.....	15
4. Obsah pěstounské péče.....	17
5. Zánik pěstounské péče.....	18
6. Řízení ve věcech pěstounské péče.....	18
Zprostředkování pěstounské péče	20
1. Úvodem o sociálně-právní ochraně dětí.....	20
2. Zprostředkování pěstounské péče.....	21
3. Zařízení pro výkon pěstounské péče.....	25
Státní sociální podpora	28
1. Stručný úvod do systému sociální podpory.....	28
2. Dávky pěstounské péče.....	28
2.1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	28
2.2. Odměna pěstouna.....	30
2.3. Příspěvek při převzetí dítěte.....	31
2.4. Příspěvek na zakoupení motorového vozidla.....	31
ODDÍL II. Sdružení SOS dětských vesniček	
1. Obecný úvod.....	32
2. Historický exkurz.....	32
2.1 Hermann Gmeiner – tvůrce myšlenky.....	32
2.2. Stručná historie SOS DV.....	33
3. Jak SOS DV fungují.....	34
3.1 Matka.....	34
3.1.1 Právní postavení matek-pěstounek, jejich vztah ke sdružení.....	34

3.1.2. Základní požadavky kladené na ženu – matku-pěstounku.....	35
3.1.3. Proces začlenění SOS matky pěstounky do SOS rodiny.....	37
3.1.4. Povinnosti matky pěstounky.....	37
3.1.5. Nemateriální podpora poskytovaná matkám-pěstounkám.....	38
3.1.6. Materiální podpora matkám-pěstounkám, finanční příspěvky.....	39
3.2. Dítě.....	40
3.3. Dům.....	41
3.4. Vesnička.....	42
3.4.1. Obecně o vesničkách.....	42
3.4.2. Personální obsazení vesničky.....	43
4. Přehled o jednotlivých vesničkách a KM Brno, jejich aktivity.....	44
4.1. SOS DV Doubí.....	44
4.1.1. Statistický přehled.....	44
4.1.2. Stručný přehled aktivit.....	44
4.2. SOS DV Chvalčov.....	45
4.2.1. Statistický přehled.....	45
4.2.2. Stručný přehled aktivit.....	45
4.3. SOS DV Brno-Medlánky.....	45
4.3.1. Statistický přehled.....	45
4.3.2. Stručný přehled aktivit.....	46
4.4. Komunita mládeže Brno.....	46
4.4.1. Obecný úvod.....	46
4.4.2. Statistický přehled.....	46
4.4.3. Stručný přehled aktivit.....	46
5. Národní koncept integrace SOS páru do SOS DV v České republice.....	47
6. Organizační uspořádání Sdružení SOS DV a jeho financování.....	48
6.1. Řízení činnosti Sdružení.....	48
6.2. Organizační jednotky Sdružení.....	48
6.3. Financování Sdružení.....	49

ODDÍL III. SOS – Kinderdorf International

1. Úvodem.....	51
2. Cíle organizace.....	51
3. Organizační struktura.....	51
4. Osobnost Helmuta Kutina.....	52

5. Přehled zařízení vznikající v rámci činnosti organizace.....	52
6. Okénko do světa.....	53
6.1. Jihoafrická republika.....	53
6.2. Indie.....	54
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM LITERATURY.....	59

Úvod

Tato diplomová práce je věnována řešení problému obtížné rodinné situace dítěte. A to situace pro dítě velmi nepříznivé, kdy je svěřováno do péče jiné osoby, než je jeho biologický rodič. Žádné takové řešení si jistě nemůže vymíňovat přívlastek ideální. Tato diplomová práce se věnuje jedné z více alternativ řešení takto obtížné situace dítěte, pěstounské péči.

Na zadané téma – pěstounská péče v soukromém a veřejném právu – jsem se zaměřil nejen na vymezení pěstounské péče v platném právu, ale i na fungování těchto právních ustanovení v praxi. Konkrétně jsem zaměřil svou pozornost na činnost nestátního sdružení – Sdružení SOS dětských vesniček, neboť právě jejich aktivita v oblasti poskytování pěstounské péče mě velmi oslovila. Měl jsem možnost podrobně konzultovat aktivity tohoto sdružení s koordinátorkou matek-pěstounek PhDr. Jarmilou Hubičkovou.

Z celosvětového hlediska jsem se dále zaměřil na aktivity mezinárodní organizace SOS-Kinderdorf International, neboť úzce souvisí se samotnou činností SOS sdružení působícího v České republice.

Prameny práva institutu pěstounské péče

Právní úpravu pěstounské péče lze nalézt jak v normách vnitrostátního tak mezinárodního práva.

Pěstounská péče je, podle tradičního dělení práva na právo soukromé a veřejné, zároveň objektem zájmu obou těchto právních oblastí. Z tohoto pohledu vykazuje pěstounská péče smíšenou povahu, jež se sestává z prvků soukromoprávních a veřejnoprávních.

Dalším dělicím kritériem právních norem upravující pěstounskou péči je dělení na normy hmotněprávní a procesněprávní.

Uvedeny jsou pouze nejvýznamnější prameny práva.

Diplomová práce je psána k právnímu stavu k 1.2.2007.

mezinárodní prameny práva -z.č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

vnitrostátní prameny práva - z.č. 360/1999 Sb., zákon o rodině (§ 44a – § 45d)

z.č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (§ 19 - § 27a)

z.č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře (§ 36 - § 43)

z.č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

z.č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců

z.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (§ 72)

Úmluva o právech dítěte – aspekty pěstounské péče

Úmluva o právech dítěte (dále „Úmluva“) je mezinárodněprávním dokumentem, který kodifikuje práva dítěte formou smlouvy. Pro státy, jež ji ratifikovaly, je závazná.

Pro ČSFR vstoupila Úmluva o právech dítěte v platnost dne 6. února 1991 na základě souhlasu Federálního shromáždění a ratifikací prezidentem republiky. Česká Republika jako jeden z nástupnických států po rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky recipovala původní právní řád včetně závazků mezinárodněprávních.

Ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky je Úmluva součástí právního řádu České republiky. Při eventuálním rozporu zákona s vyhlášenou mezinárodní smlouvou, k jejíž ratifikaci dal parlament souhlas, se aplikuje mezinárodní smlouva.

Z těchto důvodů je nutno jako pramen práva institutu pěstounské péče zmínit právě i Úmluvu. Obsah Úmluvy odráží a proklamuje základní potřeby dítěte. Je rozdělen do tří částí, které se týkají: práv dítěte (čl. 1 - 41), Výboru pro práva dítěte (čl. 42 - 45) a ratifikace, přistoupení a vypovězení Úmluvy (čl. 46 - 54).

Pěstounské péče se dotýká, byť nepřímo, čl. 3 odst. 1, a zejména čl. 20.

- čl. 3 odst. 1 Úmluvy

Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

Úmluva tady jasně formuluje rozhodující kritérium při všech činnostech týkajících se dětí. Je jím vždy zájem dítěte. Samozřejmě se to úzce dotýká i pěstounské péče. Např. rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče pěstounovi musí být v souladu se zájmem dítěte.

Zájem dítěte tedy musí být vždy zjištěn ve vztahu ke konkrétnímu dítěti. Česká legislativa je v tomto v souladu s Úmluvou.

- čl. 20 odst. 1 Úmluvy

Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

čl. 20 odst. 2 Úmluvy

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

čl. 20 odst. 3 Úmluvy

Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut "kafala" podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Článek 20 Úmluvy ve svých třech odstavcích zakotvuje ochranu dítěte zbaveného rodinného prostředí. V takovém případě se stát zavazuje zabezpečit takovému dítěti vhodnou náhradní rodinnou péči nebo umístění v příslušném zařízení. Přitom je třeba brát na vědomí zájem dítěte.

Oddíl I. Právní úprava pěstounské péče v ČR

Úvod do problematiky pěstounské péče

1. Obecná charakteristika pěstounské péče

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.

Touto formou náhradní rodinné péče je řešeno tíživé postavení dítěte, v němž se ocitlo. Může se tak stát z rozličných důvodů (smrt rodičů, neschopnost rodičů dítě vychovávat atd.)

Základním pramenem práva upravujícího pěstounskou péči je ZoR ve svých § 45a až § 45d.

Pěstounská péče je charakteristická zejména :

1, individuálním vztahem nahrazující vztah v rodině

Jedná se o nově vzniklý vztah pěstoun – dítě. Ten je naplněn vzájemnými právy a povinnostmi.

2, nezměněnými příbuzenskými vztahy

S pěstounskou péčí nespojuje zákon změnu příbuzenských poměrů. V tomto se tato forma náhradní rodinné péče liší od osvojení. Příbuzenské vztahy mezi dítětem a původní rodinou se nepřetrhávají, zůstávají v původní nezměněné podobě. V tomto ohledu je volnější formou než osvojení.

3, dlouhodobostí

Složitá situace dítěte má být řešena tak, aby se stabilizovala. Samozřejmě na co nejdelší dobu. Zák. č.134/2006 Sb. zavedl nový institut – pěstounskou dobu na přechodnou dobu. Ovšem v žádném případě to neznamená, že by pěstounské péči přestával dominovat princip dlouhodobosti. Svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu lze jen ve třech zákonem o rodině specifikovaných případech (§ 45a odst. 2 a) až c) ZoR). O pěstounské péči na přechodnou dobu je pojednáno níže.

V praxi se rozlišují dva typy pěstounské péče - *individuální* a *skupinová*. Pěstounská péče se vykonává buď v domácnosti pěstouna (pěstounů) – individuální pěstounská péče, nebo se k výkonu pěstounské péče zřizují zařízení pro výkon pěstounské péče – skupinová pěstounská péče. Tato zařízení mohou zřizovat obce, kraje i nestátní subjekty (např. Sdružení SOS dětské vesničky). Pěstounskou péčí poskytují v těchto zařízeních buď manželské páry nebo matky-pěstounky (typ dětské vesničky – viz. níže). Typické pro tento typ pěstounské péče je větší množství dětí pod jedním pěstounem resp. manželským párem.

- Individuální pěstounská péče – příbuzní
cizí osoba (jako dlouhodobé řešení)
- Skupinová pěstounská péče – zařízení pro výkon pěstounské péče
pěstounské páry

V rámci obecného výkladu je třeba zmínit ještě jeden vztah související s pěstounskou péčí. Bývá označován jako *předpěstounská péče*, ačkoliv ZoR tento pojem nezná. Bližší úpravu nalezneme v § 45b odst. 2 ZoR. Zde je řešena situace, kdy je dítě z rozhodnutí soudu v ústavní výchově nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Ještě před tím než dojde rozhodnutím soudu ke svěřením dítěte do pěstounské péče, může být dočasně svěřeno rozhodnutím orgánu sociálně-právní ochrany dětí do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem a splňuje stanovené podmínky.

To, který orgán sociálně-právní ochrany dětí může svěřit dítě do předpěstounské péče, řeší zák. č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Podle § 19 odst. 1 b) tohoto zákona je jím obecní úřad obce s rozšířenou působností. Ovšem toto svěřením dítěte do *předpěstounské péče* není obligatorním krokem před vydáním rozhodnutí o svěřením dítěte do péče pěstounské.

V tom je nutno vidět rozdíl oproti osvojení, kdy svěřením dítěte do předadopční péče povinně předchází rozhodnutí soudu o osvojení.

2. Pohled do historie

Za předchůdce pěstounské péče se považují instituce *kojných*. S institucí placených kojných a později pěstounek se setkáváme již ve starověku v městských státech řeckých, stejně jako v Římě.

Kojné patřily mezi služebnictvo panovnických dvorů ve středověké Evropě, mnohde i mezi sloužící ve šlechtických sídlech a domácnostech městského patriciátu. Mnohde bylo běžnou praxí, že městská rodina svěřovala své dítě na dva roky najaté kojné na venkově. Pak je zase přijímala zpět, pokud ovšem dítě přežilo. Záznamy dokládají, že přežití bylo spíše výjimkou. Vývoj pak velmi mnoho nepokročil až do doby hromadného zřizování nalezinců v době osvícenství na konci 18. století. Nalezince byly tehdejšími státními útvary podporované ústavy, které shromažďovaly osiřelé nebo opuštěné děti. I v tomto období nadále ovšem existují placené kojné. Dostává se jim ovšem úředního názvu „pěstouni“.

Už v této době existovalo něco jako „kvalifikační předpoklady pro výkon pěstounské péče“. Pěstounky měly být zdravé, „poněkud majetné“ a mravně zachovalé. Každá pěstounka se musela podrobit lékařské prohlídce. Ta měla zjistit zda-li je zdravá a jestli „může vedle svého dítěte vlastního také dítěti z nalezince dostatek mléka poskytnouti“.

Dítě z nalezince odcházelo brzy po svém narození k pěstounce na venkov. Pěstounky byly ženy chudé, většinou matky vícero dětí, které se za skromnou odměnu ujímaly dalšího – cizího dítěte. Dítě se tak dostalo do poměrů ekonomicky a hygienicky ubohých a pobývalo tam v péči pěstounky celých šest let. Plat pěstounky byl vzhledem k věku dítěte „sestupný“ a nikoliv jak je tomu dnes, vzestupný. V prvním roce dítěte činil 6 zlatých, ve druhém 4 zlaté, od třetího do šestého roku jen 3 zlaté měsíčně. Někdy pěstounka počítala s tím, že vlastní matka dítěte jí dá nějaké „přilepšení“, ale většinou tomu tak nebylo. Nad výkonem pěstounské péče bylo dohlíženo. Příkladem může být pražský nalezinec, který platil dva lékaře jakožto „dozorce“ nad pěstounskou péčí. Jeden měl na starost oblast Prahy k západu, druhý k východu, ale jen na vzdálenost dvou hodin cesty.

Ukončením šestého roku, dosáhlo dítě tzv. normálního věku a muselo být vráceno do ústavu. Nemuselo tomu tak být v případě, že by byl pěstoun ochoten se o dítě dále starat. Ale již bezplatně. Takto praxe ustrnula na poměrně dlouhou dobu a až na počátku 20. století se udály určité změny. Zemským výborem pro děti a mládež byl v Čechách zřízen *sirotčí fond* a od roku 1904 vznikly v jednotlivých okresech Okresní komise pro péči o mládež, jejichž úkolem je starat se o děti opuštěné a osiřelé. V roce 1908 vznikla i samostatná Česká zemská komise pro péči o mládež při zemské školní radě. Tato ústřední komise sdružovala dobrovolné pracovníky z různých oborů a koordinovala činnost Okresních komisí péče o mládež.

Československá republika navázala na právní stav Rakousko-uherský. Z okresních komisí se stala Okresní péče o mládež. Pěstounská péče se za období první republiky dělila na čtyři typy:

- 1) *Pěstounskou péči „nalezeneckou“* – Navazovala na pobyt dítěte v nalezinci či sirotčinci.
- 2) *Pěstounskou péči řízenou a kontrolovanou Okresními péčemi o mládež* – V roce 1921 byl vydán zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Na jeho základě již sociální pracovníci Okresních péčí o mládež vyhledávali spolehlivé pěstouny – mravně bezúhonné, v dobrém zdravotním i psychickém stavu, s trvalým zaměstnáním, stálým bydlištěm a schopností zajistit dítěti řádnou výchovu.
- 3) *Pěstounskou péči v tzv. koloniích* – V určité obci, v několika sousedních obcích, nebo v okrese vyhledali sociální pracovníci vhodné rodiny a svěřili jim děti do pěstounské péče. Poněvadž byly rodiny v blízkém sousedství, bylo snazší je kontrolovat nebo jim pomáhat. V roce 1937 bylo rodinných kolonií už 36.
- 4) *Pěstounskou péči na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstounem* – Jednalo se o způsob vzniku pěstounské péče bez soudního jednání. Tento způsob se postupně měnil ve svěřování dětí prarodičům nebo jiným příbuzným (příbuzenská pěstounská péče).

Po druhé světové válce došlo k výrazným posunům. Zařízení, tradičně nazývaná nalezince, byla přejmenována na „ústavy péče o dítě“. Okresní komise pro mládež byly zrušeny. Pěstounská péče ve všech formách, kromě příbuzenské, byla zrušena v roce 1950. Podle tehdejší vládnoucí ideologie byla rodina historicky překonanou institucí, a proto nemělo smysl hledat pro opuštěné děti nové rodiny. Stát se zaměřil svou podporu na dětské domovy. Pěstounská péče byla navrácena do právního řádu až zákonem č. 50/1973 Sb. o pěstounské péči.¹

Pěstounská péče byla pojmuta jako zvláštní forma řízené a kontrolované dlouhodobé náhradní výchovy dítěte v rodině. Stát zabezpečoval tuto péči hmotnou podporou a to i v případě, že byla vykonávána ve zvláštním zařízení pro výkon pěstounské péče. Tato koncepce platí víceméně dodnes.²

Zákonem 360/1999 Sb. došlo k začlenění pěstounské péče do ZoR. Zákon o pěstounské péči byl zrušen a systematickým zařazením pěstounské péče do ZoR došlo k posílení soukromoprávní povahy tohoto právního institutu.

3. Vznik pěstounské péče

Pěstounská péče vzniká *rozhodnutím soudu* (§ 45a odst. 1, 2 ZoR). Jiný způsob vzniku pěstounské péče zákon neumožňuje. O každém dítěti a pěstounovi se rozhoduje individuálně, a to i tehdy, kdy je pěstounská péče vykonávána ve zvláštním zařízení.

Kdo může být svěřen do pěstounské péče?

Do pěstounské péče může být dle ZoR svěřeno pouze **dítě**. Pojem dítě je definován v čl. 1 Úmluvy o právech dítěte. Rozumí se jím *každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve*.

V našem právním řádu upravuje zletilost občanský zákoník (§ 8 odst. 2). Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku života. Před dosažením tohoto věku se nabývá zletilosti jen uzavřením manželství.

Uzavření manželství může soud povolit z důležitých důvodů nezletilému staršímu šestnácti let (§ 13 odst. 1 ZoR).

Z těchto poznatků vyplývá, že zletilost může být nabyta před dovršením osmnáctého roku za zákonem stanovených podmínek. Taková osoba by ovšem již nemohla být svěřena do pěstounské péče.

Kdo se může stát pěstounem?

¹ Zdeněk Matějček a kol. – Náhradní rodinná péče, PORTÁL, 1999, str. 11, 25-30

² Marta Knappová, Jiří Švestka a kolektiv – Občanské právo hmotné 3.díl, ASPI, 2002, s. 133-137

Slovy zákona – osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. (§ 45a odst. 1 ZoR) Musí mít samozřejmě určité předpoklady pro výkon funkce pěstouna. Soud bude v každém individuálním případě zkoumat, zda osoba, o níž se jedná a má se stát pěstounem, tuto záruku poskytuje. Jedná se tedy o úvahu soudu, která se opírá mimo jiné o vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany o vhodnosti osoby stát se pěstounem (viz. níže).

ZoR připouští také svěřením dítěte do *společné pěstounské péče manželů*. (§ 45a odst. 3). V takovém případě vykonávají práva a povinnosti ke svěřenému dítěti manželé-pěstouni společně.

Pokud by mělo být dítě svěřeno jen *do výchovy jednoho z manželů*, je tak možné pouze se souhlasem druhého manžela. Z této zásady platí dvě výjimky. První z nich je ta, že druhý z manželů pozbyl způsobilosti k právním úkonům. Druhá výjimka se týká případu, kdy je opatření tohoto souhlasu spojeno s překážkou sotva překonatelnou. U té druhé výjimky si lze v praxi představit případ existujícího manželství s dlouholetým fyzickým odloučením, kdy druhý z manželů žije na neznámém místě.

Zákon vyžaduje před tím, než bude vydáno rozhodnutí o svěřením dítěte do péče pěstounovi případně manželům-pěstounům, aby si soud vyžádal *vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany (dále jen „OSPOD“)* o tom, zda ten, kdo se má stát pěstounem, je osobou vhodnou pro výkon této péče (§ 45b odst. 1 ZoR).

Tedy vyjádření má velmi významnou váhu, neboť se zakládá na faktických poznatcích o daném žadateli. To, jakým způsobem jsou tyto poznatky OSPODy získávány, je uvedeno v části pojednávající o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Zákon č.134/2006 přinesl do pěstounské péče určitou novinku. Došlo jím k novelizaci ZoR, zákona o sociálně-právní ochraně dětí a dalších právních předpisů.

V ZoR byla zakotvena pěstounská péče na přechodnou dobu (§ 45a odst. 2). S touto právní úpravou v ZoR souvisí ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí (§ 27a).

Tento institut je odvozen od tzv. *profesionální pěstounské péče*, která se realizuje v některých zemích.

Už když byla zmíněná novela připravována, probíhala odbornými kruhy poměrně zásadní diskuze o začlenění profesionální pěstounské péče do ZoR. Původně požadovaný institut profesionální pěstounské péče byl na základě velmi zásadních připomínek odborníků z řad psychologů, pediatrů a právníků, kteří mají praktické zkušenosti s pěstounskou péčí, transformován do tzv. pěstounské péče na přechodnou dobu. Nová forma náhradní péče umožňuje svěřit dítě vysoce odborně erudovaným pěstounům, kteří jsou za tímto účelem

vybírání a proškolení. Délka pobytu dítěte v jejich péči je omezena časově na dobu, než bude dítě převzato do péče svými rodiči, nebo do doby, než bude o další jeho péči rozhodnuto soudem.³

Soud tedy může na návrh OSPODu svěřit dítě na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zvláštního předpisu zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu a to na

- a) dobu po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- b) dobu, po jejímž uplynutí lze dle § 68a ZoR dát souhlas rodiče s osvojením,
- c) dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není potřeba souhlasu rodičů k osvojení

Evidenci osob, které mohou pěstounskou péči po přechodnou dobu vykonávat, vede krajský úřad. Do evidence se zařazují osoby na základě podané žádosti u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Do evidence mohou být zapsány pouze osoby, které na základě *odborného posouzení* mají předpoklady pro výkon takové péče o dítě.

4. Obsah pěstounské péče

Pěstounská péče je vztahem. Vztahem mezi pěstounem příp. pěstouny (manžely) a jemu svěřeným dítětem. Tento vztah je vyplněn vzájemnými právy a povinnostmi.

Zákon o rodině stanovuje jejich přesný rozsah (§ 45c).

Ačkoliv pěstounská péče do jisté míry supluje výchovnou úlohu původní rodiny, nevzniká mezi pěstounem a dítětem takový vztah, jaký je mezi rodiči a dětmi. Právní vztahy k původní rodině nezanikají. Příbuzenství se nemění – změna příbuzenství je typická pro osvojení.

Práva a povinnosti pěstouna

Pěstoun po dobu trvání pěstounské péče vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. *Právo vychovávat dítě* přechází na pěstouna v plném rozsahu. Na rozdíl od rodičů ovšem je povinen o dítě *osobně* pečovat (§ 45c odst. 1 ZoR). Je-li dítě svěřeno do péče jen jednoho z manželů, podílí se na výchově i druhý manžel za předpokladu, že žijí ve společné domácnosti (§ 45c ve spojení s § 33 ZoR).

Co se týče *zastupování dítěte a spravování jeho záležitostí* – toto právo má pěstoun jen v běžných věcech. *Právo spravovat jmění dítěte* mu nepřísluší.

Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti svěřenému do pěstounské péče přetrvává resp. nemá ji pěstoun.

Práva a povinnosti dítěte

³ Lenka Průšová – Práce a sociální politika – noviny MPSV 14.2.2005

Jelikož v podstatě pěstounská péče nahrazuje rodinné prostředí, jsou práva dítěte obdobná, jako práva dítěte vůči svým rodičům. Při péči o dítě musí být důsledně chráněny jeho zájmy, nesmí být jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Pomoc v domácnosti pěstouna *dle schopností dítěte* je druhou stranou mince – povinností dítěte. Samozřejmě je třeba zohledňovat zdravotní stav dítěte. Nelze nutit těžce zdravotně postižené dítě k namáhavým fyzickým pracím. To by jistě nebylo správné, a proto je to takto právně ošetřené. Pokud má dítě svůj vlastní příjem a žije ve společné domácnosti s pěstounem, je dále *povinnou přispívat na úhradu společných potřeb rodiny*. To neznamená, že veškerý příjem dítěte musí být obětován ve prospěch společné domácnosti. Podle výše jeho příjmů by to měla být přiměřená účast na výdajích domácnosti pěstouna – částka ani ne pouze symbolická ani nadměrně zatěžující.

5. Zánik pěstounské péče

Pěstounská péče zaniká *dnem, kdy dítě dosáhne zletilosti*. Dalšími důvody může být *úmrtí dítěte nebo pěstouna*.

V případě rozvodu manželů, kterým bylo svěřeno dítě do společné pěstounské péče, musí soud rozhodnout o výchově dítěte. Do tohoto rozhodnutí společná výchova trvá.

Úmrtí jednoho z nich má také právní důsledky. Společná pěstounská péče ke dni smrti zaniká a dítě zůstává v péči druhého manžela.

Pěstounská péče může být také *zrušena rozhodnutím soudu*. Ten tak může učinit jen *z důležitých důvodů*. Důležité důvody jsou případ od případu jiné. Např. ohrožování dítěte nevhodnou výchovou na životě nebo zdraví (navádění k brání drog) by bylo, bez ohledu na rovinu trestněprávní, jistě tím důležitým důvodem, který zákon zmiňuje.

Vždy ovšem dojde ke zrušení pěstounské péče rozhodnutím soudu, pokud o to požádá pěstoun. Jinými slovy – k pěstounství nemůže být nikdo nucen. Pěstoun musí pečovat o dítě zcela dobrovolně.

6. Řízení ve věcech pěstounské péče

Řízení týkající se svěřeni dítěte do pěstounské péče je, podle tradičního dělení občanského soudního řízení na řízení sporné a nesporné, řízením nesporným. Ve věcech pěstounské péče se konkrétně jedná o řízení podle § 176 - 180 OSŘ – souhrnně označované jako *péče soudu o nezletilé*. Na tato ustanovení navazuje a pěstounské péče se dotýká ustanovení vyhlášky č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „JŘ“) - konkrétně zejména § 72.⁴

⁴ Alena Winterová a kolektiv – Civilní právo procesní, Linde Praha, a.s., 2004, str. 399, 400

Místně příslušným ve věcech nezletilých dětí je podle § 88 písmeno c) okresní soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností, své bydliště. Jedná se o tzv. výlučnou místní příslušnost. Nepřichází tedy v úvahu jiným způsobem určená místní příslušnost soudu. Jinými slovy – řízení **musí** proběhnout u takto určeného soudu.

Pokud jde o formu rozhodnutí, kterou se rozhoduje ve věcech pěstounské péče, je jím rozsudek. To vyplývá z § 176 odst. 1 OSŘ, kdy je touto formou rozhodnutí rozhodováno ve vypočtených případech.

JŘ vytyčuje závazné postupy okresních a krajských soudů v mnoha ohledech. Pěstounské péče se dotýká zejména ustanovení § 72 této vyhlášky. Jedná se o to, jakým způsobem je dohlíženo nad činností pěstouna, kterému bylo svěřeno dítě do pěstounské péče. Soud ukládá pěstounovi v případě, že mu dítě do pěstounské péče svěří zároveň povinnost, aby v určených obdobích, nejméně však jednou ročně, podal soudu *zprávu o svěřeném dítěti*. Zejména o jeho zdravotním stavu a postupu výchovy. Jednou za rok je tedy minimum. Soud může v rozsudku stanovit častější informační povinnost. Pokud to vyžaduje stav dítěte, vyžádá si soud zprávu od OSPODu, v jehož obvodu je dítě v pěstounské péči, jak je pěstounská péče vykonávána. Pokud by byly OSPODem shledány u pěstouna závažné výchovné problémy, byla by taková zpráva podaná soudu významným podnětem i případně ke zrušení pěstounské péče dle § 45a odst. 4 ZoR.

Zprostředkování pěstounské péče

1. Úvodem o sociálně-právní ochraně dětí

Dětem a jejich ochraně je potřeba věnovat vždy zvýšenou pozornost. Činí tak i zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále v této části „zákon“). Jedná se o právní předpis, který je zařazován do oblasti práva veřejného.

Na počátku je třeba vůbec definovat některé pojmy, se kterými zákon operuje a bez jejichž legálního vymezení, by další výklad nebyl jasný.

Podle § 2 odst. 2 tohoto zákona se poskytuje sociálně-právní ochrana *dítěti – nezletilé osobě*, které na území České republiky :

- a) má trvalý pobyt,
- b) má podle zvl. předpis upravujícího pobyt cizinců na území České republiky povolen trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 90 dnů (z. č. 356/1999 Sb. – o pobytu cizinců na území ČR)
- c) podalo žádost o udělení mezinárodněprávní ochrany na území České republiky
- d) je oprávněno trvale pobývat nebo
- e) pobývá s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky (z. č. 221/2003 Sb. – o dočasné ochraně cizinců)

Sociálně-právní ochrana se samozřejmě zaměřuje zejména na děti, které se ocitnou v tíživé situaci. Zákon v § 6 se snaží vypočíst různé životní situace, do kterých se může dítě dostat.

Zaměřena je pozornost zejména na děti:

- a) jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí u rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti
- b) které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče a ta neplní své povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy
- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život
- d) které se opakovaně dopouští útěků
- e) na kterých byl spáchán trestný čin
- f) které jsou opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči
- g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami
- h) které jsou žadateli o azyl

pokud tyto skutečnosti trvají po *takovou dobu* nebo jsou *takové intenzity*, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

A kdo zajišťuje sociálně-právní ochranu dle zákona?

V § 4 odst. 1 tohoto zákona jsou vymezeny *OSPODY*, které zajišťují sociálně-právní ochranu :

- a) krajské úřady
- b) obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- c) obecní úřady
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „ministerstvo“)
- e) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen „Úřad“)

Dále zajišťují sociálně-právní ochranu dle § 4 odst. 2:

- a) obce v samostatné působnosti
- b) kraje v samostatné působnosti
- c) komise pro sociálně-právní ochranu dětí
- d) další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny (dále jen „*pověřené osoby*“)

Pověřené osoby poskytují sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti. Toto rozhodnutí vydává krajský úřad, v Praze Magistrát hl. města Prahy. Může jej vydat i Komise pro sociálně-právní ochranu dětí podle § 38 odst. 2 a). Rozsah pověření je stanoven zákonem v § 48 odst. 2.

Zákon velmi podrobně upravuje podmínky pro vydání pověření (§ 49, 49a zákona).

Odnětím pověření se zabývá § 50 zákona.

Z hlediska pěstounské péče je činnost pověřených osob významná z těchto hledisek:

- a) mají možnost vyhledávat děti uvedené v § 6 odst. 1 zákona,
- b) mají možnost zřizovat zařízení pro výkon pěstounské péče,
- c) mohou poskytovat pěstounům v zařízení, jehož jsou zřizovateli, výchovnou a poradenskou péči a sledovat výkon pěstounské péče,
- d) mohou navrhnout obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností fyzické osoby vhodné stát se pěstouny v zařízení pro výkon pěstounské péče,
- e) mohou vyhledávat děti vhodné ke svěření do pěstounské péče.

2. Zprostředkování pěstounské péče

Zprostředkování pěstounské péče je cílenou státem podporovanou činností. Jejím smyslem je nalézat děti, které se ocitnou v tíživé situaci a pomoci jim. Samozřejmě nemusí pomoc dítěti vždy spočívat ve svěření do pěstounské péče. V podstatě zákon řeší složitou situaci, kdy by měl vzniknout kontakt a vazba mezi dítětem a budoucím osvojitelem či pěstounem za situace,

kdy se tyto dva subjekty navzájem neznají. Tady nastupuje úloha státu a případně pověřených nestátních osob při vyhledávání vhodných žadatelů pro opuštěné děti. Stát tak činit musí, neboť mu to ukládá zákon. Nestátní pověřené osoby tak činí dobrovolně a podpůrně tak doplňují v této věci činnost státu.

V zákoně je upraven postup OSPODů ve věcech zprostředkování pěstounské péče a osvojení a jejich součinnost v dané věci. Další výklad je zaměřen pouze na pěstounskou péči.

Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí, podá-li návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče fyzická osoba *dítěti příbuzná* nebo *fyzická osoba blízká dítěti nebo jeho rodině*. Je to logické. Dítě má v takovém případě možnost být vychováváno osobou jemu známou a zákon nemá důvod to nepodpořit. Tady není žádoucí vyhledávat jinou, dítěti neznámou osobu.

Vzájemné vztahy a postupy OSPODů jsou upraveny velmi podrobně, nicméně zevšeobecněním se dá jejich činnost vymezit jako:

A) *činnost vyhledávací* : Jejím smyslem je vyhledávat děti vhodné ke svěřeni do pěstounské péče. Stejně tak vyhledávat fyzické osoby vhodné stát se pěstouny.

B) *činnost přípravná* : Poskytování odborné přípravy fyzickým osobám vhodných stát se pěstouny.

OSPODY vykonávají i činnost spočívající ve *výběru určité fyzické osoby* vhodné stát se pěstounem. Zajišťují i seznámení dítěte s touto osobou.

Tuto činnost mohou provádět jen OSPODY uvedené v § 4 odst.1 zákona.

A jaká je úloha jednotlivých OSPODů při zprostředkování pěstounské péče?

Vzájemné vztahy a postupy OSPODů s ohledem na zprostředkování pěstounské péče jsou velmi podrobně upraveny v zákoně zejména v jeho části třetí, hlavě IV.

Jde o jakýsi logický sled činností, směřující po hierarchii státních orgánů vzestupně se zpětnými vazbami. Zpětné vazby lze vidět zejména v informačních povinnostech jednotlivých OSPODů navzájem.

Úloha *obecního úřadu obce s rozšířenou působností* spočívá ve vyhledávání dětí vhodných do pěstounské péče i osob vhodných stát se pěstouny a ve vedení spisové dokumentace o dětech i žadatelích (§ 21 zákona). Iniciativa ze strany žadatelů se realizuje podáním *žádosti o svěřeni dítěte do pěstounské péče* právě u obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Místní příslušnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností se v tomto případě řídí místem trvalého pobytu fyzické osoby – žadatele (§ 61 odst. 3 b) zákona). Kopii spisové dokumentace o dítěti vhodnému ke svěřeni do pěstounské péče či žadatele zasílá obecní úřad obce s rozšířenou působností neprodleně krajskému úřadu. Samotná žádost spolu s podklady slouží

k formálnímu posouzení požadavků kladených žadatelem na potencionální dítě a zároveň k posouzení ekonomického, zdravotního a sociálního potenciálu žadatele. Základními informacemi pro další proces zprostředkování jsou představy o dítěti, které je ochoten žadatel do rodiny přijmout ve vztahu k formě náhradní rodinné péče, dále ekonomické zajištění, zdravotní stav, trestní bezúhonnost žadatele, případně další informace, které jsou potřeba pro vyhledání takového dítěte, kterému bude žadatel nejvhodnějším pěstounem či osvojitelem.

V tomto ohledu musí být provedeno tzv. *odborné posouzení*.

Pro žadatele je velmi důležité *psychologické posouzení*, kdy s přihlédnutím k shromážděným podkladům psycholog krajského úřadu (resp. Ministerstva práce a sociálních věcí) provede psychologické vyšetření jehož závěrem je konstatování, zda osobnostní předpoklady žadatele odpovídají nárokům obecně kladeným na pěstouny. Tedy jinak řečeno, psychologické vyšetření odpoví především na otázku zda konkrétní žadatel je či není schopen vychovávat dítě z hlediska jeho osobnostních charakteristik, výchovných schopností, motivace a dalších významných předpokladů. Stejně tak provede krajský úřad nebo ministerstvo svým lékařem *posouzení zdravotního stavu žadatele*. Cílem tohoto posouzení je zjistit, zda zdravotní stav žadatele po stránce duševní, tělesné a smyslové nebrání výkonu dlouhodobé, soustavné a řádné péče a výchově dítěte. Právní úprava odborného posouzení je v zákoně v § 27 odst. 2 písmeno b).

Tak jako je prováděno krajským úřadem nebo ministerstvem odborné posuzování u žadatelů, je prováděno *odborné posuzování i u dětí*. To spočívá též v posouzení jeho zdravotního, duševního stavu, rovněž i v posouzení jeho specifických potřeb. Pak je samozřejmě posuzována vhodnost náhradní rodinné péče a její formy.

Co se týče žadatele. Ten obdrží od krajského úřadu poté správní rozhodnutí o tom, zda byl shledán jako vhodný žadatel o náhradní rodinnou péči. Toto rozhodnutí samozřejmě neopravňuje žadatele přijmout jakékoli dítě. Žadatel je zařazen do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Děti vhodné pro náhradní rodinnou péči jsou vedeny v evidenci dětí.⁵

Evidenci dětí vhodných ke svěřeni do pěstounské péče a *žadatelů* vhodných stát se pěstouny vede krajský úřad (§ 22 zákona).

Evidence dětí obsahuje:

- a) kopii spisové dokumentace (o dítěti - zasláná obecním úřadem obce s rozšířenou působností)

⁵ MPSV - Národní zpráva o rodině, 2004, str. 108 - 110

- b) odborné posouzení podle § 27 zákona, je-li ho třeba s ohledem na
 - 1. věk dítěte,
 - 2. stanovisko odborného lékaře, nebo
 - 3. jiné vážné skutečnosti
- c) vyjádření dítěte zajištěné krajským úřadem
- d) další doklady potřebné pro zprostředkování pěstounské péče

Evidenci žadatelů obsahuje:

- a) kopii spisové dokumentace (o žadateli – zasláná obecním úřadem obce s rozšířenou působností),
- b) odborné posouzení dle § 27 zákona,
- c) další doklady potřebné pro zprostředkování pěstounské péče

Zjistí-li krajský úřad, že v evidenci žadatelů, kterou vede nebo v evidenci žadatelů, kterou vede ministerstvo, je zařazen žadatel vhodný stát se pěstounem dítěte, které je v evidenci dětí vedené tímto krajským úřadem, oznámí písemně tuto skutečnost neprodleně

- a) žadateli
- b) zřizovateli zařízení pro výkon pěstounské péče, jde-li o žadatele – fyzickou osobu, který vykonává pěstounskou péči v zařízení pro výkon pěstounské péče
- c) ministerstvu, pokud je žadatel veden v evidenci žadatelů ministerstva
- d) Úřadu, pokud jde o žadatele, který je i v evidenci vedené Úřadem
- e) obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností

Na základě písemného oznámení krajským úřadem žadateli, má žadatel právo seznámit se s dítětem a ten u něhož se dítě nachází je povinen toto seznámení umožnit (§ 24 odst. 3 zákona).

Pokud krajský úřad nezprostředkuje do zákonem stanovené doby pěstounskou péči (3 kalendářní měsíce od zařazení dítěte do evidence dětí, 3 roky ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence žadatelů), postupuje příslušný záznam z evidence (dětí či žadatelů) ministerstvu (§ 22 odst. 8 zákona).

Ministerstvo vede pro účely zprostředkování pěstounské péče evidenci dětí a žadatelů. Do nich zařazuje děti a žadatele, zaslanych mu krajským úřadem.

Pokud ministerstvo zjistí, že má v evidenci vhodného žadatele stát se pěstounem, je postup analogický jako u krajského úřadu. Následuje informační povinnost ministerstva. Výčet informovaných subjektů je stejný. Jen je logicky zaměněno ministerstvo za krajský úřad (§ 24a zákona). Žadatel má právo se následně seznámit s dítětem a osoba u níž se dítě nachází je povinna toto seznámení umožnit.

Pokud ani ministerstvo nezprostředkuje pěstounskou péči do zákonem stanovené doby (3 kalendářní měsíce od zařazení dítěte do evidence dětí vedené ministerstvem, 6 kalendářních měsíců ode dne zařazení žadatele do evidence žadatelů vedené ministerstvem), postupuje kopie údajů z těchto evidencí Úřadu (§ 23 odst. 2 zákona). Úřad vykonává ovšem pouze činnost směřující ke zprostředkování osvojení.

Takto tedy funguje systém zprostředkovávání pěstounské péče podle zákona. Praktickou se jeví otázka, jakou dobu trvá tento celý proces počínaje evidencí až po samotné přijetí dítěte do pěstounské péče. Je to velmi různé. V praxi jsou zaznamenány určité důvody, které vedou k brždění tohoto celého procesu, ale i důvody, které tento proces zrychlují. Mezi *brzdící důvody* jsou např. tyto

- 1) Žadatel má takové nároky na dítě, které se v reálných možnostech dětí vyskytují minimálně (např. dítě s velmi vysokou inteligencí)
- 2) V konkrétním kraji je relativní nedostatek dětí pro svěření do pěstounské péče

Mezi *zrychlující důvody* se uvádí

- 1) Vysoká tolerance žadatele. Je ochoten přijmout dítě s různými handicapy
- 2) V konkrétním kraji je dostatek dětí vhodných pro svěření do pěstounské péče

Je běžnou praxí, že v rámci České republiky v některých krajích je čekací doba i několik let.⁶ Zákon zná i důvody pro *přerušeni zprostředkování pěstounské péče* a tyto důvody upravuje shodně pro krajský úřad i ministerstvo (§ 24b zákona).

Za podmínek stanovených zákonem dochází též k *vyřazení dítěte či žadatele* s příslušné evidence. Podrobná úprava pro vyřazení dítěte nebo žadatele z evidence krajským úřadem je obsažena v § 24c zákona. Podrobná úprava pro vyřazení dítěte nebo žadatele z evidence ministerstvem je upravena v § 24d zákona.

3. Zařízení pro výkon pěstounské péče

Pěstounská péče může být také vykonávána v *zařízeních pro výkon pěstounské péče* (dále „zařízení“). Hovoříme o tzv. *skupinové pěstounské péči*. Individuální pěstounská péče se vyznačuje naopak výkonem mimo tato zařízení.

Zároveň na rozdíl od individuální pěstounské péče uzavírá pěstoun se zřizovatelem *dohodu o výkonu pěstounské péče* (dále „dohoda“).

Samotná dohoda musí mít předepsané obsahové náležitosti (§ 44 odst. 3 zákona).

⁶ MPSV - Národní zpráva o rodině, 2004, str. 108-110

Tedy mezi zřizovatelem zařízení a pěstounem vzniká smluvní vztah vyplněný vzájemnými právy a povinnostmi. Ty jsou stanoveny zákonem (§ 45 zákona). Mohou být stanoveny i smluvně nad rámec zákona, ale nesmí být s ním v rozporu.

Významné je omezení, že celkový počet v zařízení nesmí přesáhnout počet 6 dětí. Tento počet může být překročen, jen budou-li pěstounu svěřeny do pěstounské péče sourozenci nebo půjde-li o dítě pěstouna, které po uzavření dohody začalo pobývat v zařízení, anebo výjimečně i z jiných důvodů zvláštního zřetele hodných.

Zařízení se zpravidla zřizuje v samostatném objektu nebo prostorách, které zřizovatel vybavuje pro rodinu s větším počtem dětí.

Zřizovatel zařízení vyplácí pěstounovi *odměnu*. Ta je posuzována jako plat (§ 46 zákona). Důsledkem toho je, že tito pěstouni byli zařazeni, v zákoně o důchodovém (zákon č. 155/1995 Sb.) a zákoně o nemocenském pojištění (zákon č. 54/1956 Sb.), do okruhu pojištěných osob. Po splnění těmito zákony stanovených podmínek mají nárok na příslušný důchod, resp. dávky nemocenského pojištění.

Od 1.1. 2007 náleží pěstounovi odměna ve výši 5,5násobku částky životního minima jednotlivce při péči o jedno až tři děti. Za každé další dítě se odměna zvyšuje o 0,50násobek uvedené částky a při péči o zdravotně postižené dítě nebo o dítě, které vyžaduje mimořádnou individuální péči se odměna zvyšuje o 0,26násobek této částky na *každé* dítě (§ 46 odst. 2 zákona).

Částku životního minima je upravena v zák. č. 110/2006 o životním a existenčním minimu.

Ostatní hmotné nároky resp. pěstounské dávky jsou shodné s dávkami individuální pěstounské péče. Samozřejmě už nenáleží pěstounovi v zařízení pro výkon pěstounské péče odměna pěstouna podle zák. č. 117/1995. To by pobíral odměnu dvakrát.

Výpočty odměn jsou provedeny v následující tabulce.⁷

<i>Počet dětí v pěstounské péči</i>	<i>Výše odměny pěstouna měsíčně v Kč k 1. lednu 2007</i>
<i>1-3</i>	17 193
<i>4</i>	18 756
<i>5</i>	20 319
<i>6</i>	21 882
<i>1 - zdravotně postižené dítě nebo dítě, které vyžaduje mimořádnou individuální péči</i>	18 000

⁷ Integrovaný portál MPSV – www.portal.mpsv.cz

Vykonávají-li pěstounskou péči v zařízení společně manželé, náleží každému z nich odměna stanovená podle § 46 odst. 2 zákona ve výši jedné poloviny, pokud se nedohodnou jinak (§ 46 odst. 3 zákona).

Nad rámec právní úpravy získávají pěstouni v zařízeních další podporu různého charakteru. Jedná se i o další finanční příspěvky či jinou materiální podporu. Záleží jistě na finančním zázemí příslušného zřizovatele zařízení a na jeho vnitřních normách, které upravují jejich poskytování.

Níže bude pojednáno o další podpoře matek pěstounek v SOS dětských vesničkách. Bude tam také pojednáno o nutné spolupráci pověřené osoby (v daném případě Sdružení SOS – dětské vesničky) s OSPODy.

Státní sociální podpora – aspekty dávek pěstounské péče

1. Stručný úvod do systému sociální podpory

Státní sociální podpora je poskytována podle zákona č. 117/1995 Sb. – o státní sociální podpoře (dále „ZSSP“).

Státní sociální podpora je uskutečňována pomocí dávek. Smyslem těchto dávek je pomoci osobám v případech, které by mohly znamenat pro tyto osoby existenční problémy. Systém sociální podpory rozlišuje dávky, které jsou poskytovány v závislosti na příjmu v rodině (*testované dávky*) a ty které jsou na výši příjmu nezávislé (*netestované dávky*).

Zde je jejich schéma:

- Testované dávky
 - 1) přídavek na dítě
 - 2) sociální příplatek
 - 3) příspěvek na bydlení
- Netestované dávky
 - 1) rodičovský příspěvek
 - 2) příspěvek na školní pomůcky
 - 3) dávky pěstounské péče
 - 4) porodné
 - 5) pohřebné

2. Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče jsou nastaveny jako obligatorní peněžité dávky státní sociální podpory, jejichž hlavním úkolem je materiální zajištění pěstounské péče.

Jsou to dávky netestované, tedy poskytované nezávisle na příjmu příjemce. Jejich právní úpravu lze nalézt v § 36 až 43 ZSSP.

Velmi podstatným faktem je, že při společné pěstounské péči manželů náleží dávky pěstounské péče jen jednomu z manželů.

Předpěstounská péče, podrobně popsána výše, má též právního významu z hlediska pěstounských dávek, neboť už během ní vzniká právní nárok na jejich pobírání.

Dávkami pěstounské péče jsou:

- 1) příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- 2) odměna pěstouna
- 3) příspěvek při převzetí dítěte
- 4) příspěvek na zakoupení motorového vozidla

2.1. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte (dále zde jen „příspěvek“) je opakující se dávkou, jejímž účelem je přispět k zajištění potřeb dítěte. Představuje *nárok dítěte* svěřeného do pěstounské péče. Příspěvek se poskytuje do dosažení zletilosti dítěte nebo nejdéle do 26 let, jestliže jde o nezaopatřené dítě, které žije ve společné domácnosti s osobou, která byla do dosažení zletilosti jeho pěstounem (§ 38 ZSSP).

Pro zjištění výše příspěvku je významný zejména zdravotní stav dítěte. Výše příspěvku činí za kalendářní měsíc *součin částky životního minima dítěte a koeficientu 1,40*. Jde-li o nezaopatřené dítě, použije se koeficient 2,30 (§ 37 odst. 2 ZSSP).

Pojem *nezaopatřené dítě* je definován v § 11 ZSSP. Za nezaopatřené dítě se považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26 roku věku, jestliže

- 1) se soustavně připravuje na budoucí povolání
- 2) nemůže se připravovat na budoucí povolání z důvodu nemoci nebo úrazu
- 3) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost

Po skončení povinné školní docházky se od 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

Při dalších tíživých situacích dítěte je koeficient dále zvyšován a to tehdy, jde-li o dítě:

- 1) dlouhodobě nemocné – koeficient 2,35
- 2) dlouhodobě zdravotně postižené – koeficient 2,90
- 3) dlouhodobě těžce zdravotně postižené – koeficient 3,10

Následující tabulka obsahuje výsledky výpočtů výše příspěvku pro různé věkové kategorie nezaopatřených dětí.⁸

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte podle věku a zdravotního stavu dítěte v pěstounské péči od 1. 1. 2007 měsíčně v Kč				
Nezaopatřené dítě ve věku	zdravé dítě	dlouhodobě nemocné	dlouhodobě zdravotně postižené	dlouhodobě těžce zdravotně postižené
	koeficient 2,30	koeficient 2,35	koeficient 2,90	koeficient 3,10
do 6 let	3 680	3 760	4 640	4 960
od 6 do 15 let	4 508	4 606	5 684	6 076
od 15 do 26 let	5 175	5 288	6 525	6 975

⁸ Integrovaný portál MPSV – www.portal.mpsv.cz

2.2. Odměna pěstouna

Odměna pěstouna je opakující se dávkou, která je poskytována pěstounovi za výkon pěstounské péče. Nárok na tuto odměnu trvá po dobu, *kdy má dítě svěřené do pěstounské péče nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte*. Tedy zásadně platí, že odměna pěstouna je poskytována do zletilosti svěřeného dítěte. Ovšem pokud i po dosažení zletilosti má toto dítě nárok na tento příspěvek, poskytuje se odměna pěstounovi i po dosažení zletilosti dítěte (§ 40 ZSSP). Již výše bylo řečeno, že odměna podle ZSSP se pěstounovi nevyplácí, pokud vykonává pěstounskou péči v zařízení pro výkon pěstounské péče a je mu proto poskytována odměna podle zákona č. 359/1999 Sb. Tuto neslučitelnost odměn řeší § 40b odst. 1 ZSSP.

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc *za každé dítě* svěřené do pěstounské péče součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,00 (§ 40 odst. 2 ZSSP).

Odměnu pěstouna ve zvláštních případech upravuje § 40a ZSSP.

Na odměnu pěstouna ve zvláštních případech má nárok pěstoun, který pečuje alespoň o 3 svěřené děti nebo alespoň o jedno svěřené dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči. Od 1. ledna 2007 činí odměna pěstouna ve zvláštních případech za kalendářní měsíc součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,50. Za každé další dítě svěřené pěstounovi do pěstounské péče se odměna pěstouna zvyšuje o 0,50 životního minima jednotlivce a o 0,75 životního minima jednotlivce, jde-li o další dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči. V těchto zvláštních případech je také zařazen pěstoun do okruhu pojištěných osob podle zvláštních předpisů (zák. č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění a zák. č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění). Po splnění těmito zákony stanovených podmínek mají nárok na pobírání příslušného důchodu resp. dávek nemocenského pojištění.

Následující tabulka obsahuje výpočty odměn pěstouna v jednotlivých případech.⁹

<i>Počet dětí v pěstounské péči</i>	<i>Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně</i>
<i>1</i>	<i>3126</i>
<i>2</i>	<i>6252</i>
<i>3</i>	<i>17193</i>
<i>4</i>	<i>18756</i>
<i>1 dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě</i>	<i>17193</i>

⁹ Integrovaný portál MPSV – www.portal.mpsv.cz

2.3. Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte (dále zde jen „příspěvek“) je jednorázovou dávkou. Nárok na něj má pěstoun, který převzal dítě do pěstounské péče (§ 41 ZSSP). Účelem příspěvku je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, které přichází do náhradní rodinné péče. Výše příspěvku činí součin částky životního minima dítěte a koeficientu 4,45.

V následující tabulce jsou odpovídající částky.¹⁰

Příspěvek při převzetí dítěte v Kč	
Věk dítěte	Příspěvek
do 6 let	7120
6 - 15 let	8722
15 - 26 let	10013

2.4. příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla (dále zde jen „příspěvek“) je také jednorázovou dávkou podobně jako příspěvek při převzetí dítěte.

Nárok na ni má pěstoun, který má v péči *nejméně čtyři děti* (§ 42 odst. 1 ZSSP).

Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny osobního motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč.

Součet těchto příspěvků poskytnutých pěstounovi v období posledních deseti kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč (§ 42 odst. 2 ZSSP).

Motorové vozidlo má být tedy použito ve prospěch dětí. Zákon jistí správné použití příspěvku ustanovením které říká, že použití příspěvku na zakoupení motorového vozidla musí být pěstounem prokázáno. Pokud by jej nepoužil na tento účel, byl by povinen jej vrátit (§ 42 odst. 3 ZSSP). Za podmínek stanovených zákonem je pěstoun povinen vrátit poměrou část příspěvku. Je tomu tak tehdy, pokud pěstoun motorové vozidlo do pěti let ode dne, kdy mu byl příspěvek poskytnut, prodá, daruje nebo jej začne využívat pro výdělečnou činnost.

Tím se má především zamezit tomu, aby motivy osoby stát se pěstounem nebyly prospěchářského typu. Aby se nedala takovým způsobem pěstounská péče zneužívat.

¹⁰ Integrovaný portál MPSV – www.mpsv.portal.cz

Oddíl II. Sdružení SOS dětských vesniček

1. Obecný úvod

Děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině, potřebují, aby jim byla zajištěna náhradní výchovná péče. Jednou z alternativ je náhradní péče rodinného typu, a to péče pěstounská. V tomto oddíle je pojednáno o tzv. skupinové pěstounské péči, vykonávanou pod záštitou Sdružení SOS dětských vesniček (dále „Sdružení SOS DV“). Sdružení SOS DV poskytují rodinný model náhradní péče dětem, které z rozličných důvodů nemohou vyrůstat ve své původní, biologické rodině. Jedná se o model SOS dětských vesniček, které jsou zařízením pěstounské péče. V těchto vesničkách jsou děti vychovávány náhradními matkami-pěstounkami.

Sdružení SOS DV je organizací, která má na základě pověření Magistrátu hl. města Prahy oprávnění pracovat v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a mládeže a provozovat svá zařízení. Právně se tedy jejich činnost opírá o § 44 ve spojení s § 48 zákona č. 359/1999 Sb.

Velmi významné je zastřešení činnosti Sdružení SOS DV mezinárodní organizací *SOS Kinderdorf International* se sídlem v Rakousku. Tak jako působí Sdružení SOS DV na území České republiky, působí *SOS Kinderdorf International* celosvětově.

O činnosti *SOS Kinderdorf International* je pojednáno v samostatném oddílu.

2. Historický exkurz

2.1. Hermann Gmeiner – tvůrce myšlenky

Za duchovního otce dětských vesniček je pokládán *Dr. Hermann Gmeiner* (1919 – 1986).

Velký vliv na jeho smýšlení mělo nepochybně jeho vlastní dětství. Narodil se do velmi početné rodiny (9 sourozenců) žijící v Alberschwende v Rakousku. V roce 1925 zemřela jeho matka Angelika. Matčiny povinnosti převzala jeho sestra Elsa. Ta se stala nejdůležitější osobou pro Hermanna i ostatní jeho sourozence.

V roce 1936 nastoupil do studií na gymnáziu ve Feldkirchu. Roku 1949, ještě před složením maturity, byl povolán do války. Během války byl vážně zraněn a pobýval delší dobu v nemocnici. Po válce složil maturitu a začal studovat medicínu v Innsbrucku.

Po válce se Gmeinerovi stále vybavovaly události z fronty. Vzpomínal stále, jak mu jeden ruský chlapec zachránil život.

Jeho dětství a válka ho utvrdili v přesvědčení, že chce pomáhat dětem, které se ocitly v nouzi. Gmeiner velmi věřil v Boha. Sloužil jako ministrant na jedné faře v Innsbrucku, kde se seznámil s kaplanem Mayrem. Po jednom dlouhém rozhovoru, který spolu vedli, přesvědčil

Gmeiner Mayra k založení farního společenství dětí a konečně se začínal skutečně vypořádávat s jejich sociálními problémy. Tato skupina dětí, podporována Gmeinerem, byla známa pod jménem Stoss-Trupp. Dále se zabýval dětmi, které trpěly nouzí po válce a neustále prohluboval své znalosti péče o děti.

Dospěl k velmi významnému názoru. Nepovažoval výchovné ústavy za správnou cestu, kterou by se měla pomoc dětem v tíživých rodinných poměrech realizovat. Poté si vzpomněl na své vlastní dětství, ztrátu své matky a „náhradní matku“ - jeho sestru Elsu. Navrhnul plán postavit pro tyto děti dům, který jim bude domovem a budou v něm pobývat se svou novou matkou – pěstounkou.

V únoru 1948 se pokusil svůj záměr realizovat. Zpočátku narážel na neporozumění. Někdo se mu smál, někdo jej považoval za blázna. Ze strany státu pochopení nenalezl.

Právo s takovýmto projektem samozřejmě vůbec nepočítalo. Gmeiner pochopil, že jediným východiskem realizace jeho idejí, je vytvořit na státu nezávislé sdružení – společnost. Skrze toto sdružení začal realizovat své vize. Gmeiner dal sdružení latinské jméno „*Societas Socialis*“. Teprve spojením těchto slov a zkrácením vzniklo časem ono označení – SOS (v angličtině – save our souls – zachraňte naše duše). V 50. letech minulého století se začínají Gmeinerovi vize realizovat i za hranicemi Rakouska – v Itálii a Německu. V 60. letech opouští myšlenka evropský kontinent a začíná se realizovat po celém světě a to zejména v zemích, kde děti nejvíce trpěly (Vietnam, Korea, Indie atd.). Dětské vesničky, tak jak si je představoval Gmeiner, lze dnes nalézt po celém světě.¹¹

2.2 Stručná historie SOS DV

Roku 1967 na pozvání Čs. Pediatrické společnosti přijel do Československa zakladatel SOS dětských vesniček v Rakousku, pan Hermann Gmeiner. Následoval vznik Kruhu přátel SOS dětských vesniček. V roce 1968 bylo založeno české Sdružení SOS DV a prvními dárci jsou zaznamenáni manželé Semerádovi z Prahy 4. Věnovali na konto sdružení 500 Kčs. Následující rok začíná výstavba vesničky v Doubí-Karlovy Vary. Na kontě sdružení bylo již tentýž rok 28 mil. Kčs ze sbírek a darů. Roku 1970 zahájila vesnička v Doubí činnost. Přihlášeno bylo 118 dětí a připraveno 13 matek pěstounek. Byly připravovány projekty na další dvě vesničky ve Chvalčově a v Brně-Medlánkách. Ve Chvalčově byla zahájena činnost roku 1973. Tehdejší režim bohužel nebyl podobným projektům nakloněn.

Následující rok bylo Sdružení SOS DV převedeno do pravomoci státu. V letech 1975-1976 likvidační komise ukončila činnost sdružení.

¹¹ Wikipedia – Die freie Enzyklopädie

Jeho činnost byla obnovena až v roce 1989. Došlo k navrácení vesniček v Doubí a Chvalčově do rukou Sdružení SOS DV. V roce 1993 došlo k přijetí Sdružení SOS DV za řádného člena mezinárodní organizace SOS-Kinderdorf International. 1997 začaly fungovat první dva domy SOS DV v Brně-Medlánkách, nejprve ovšem pouze jako centrum pro školení matek-pěstounek. Dva roky poté zahájilo sdružení činnost Komunity mládeže s novou koncepcí a sídlem v Karlových Varech pro dospívající a dospělé ze SOS dětské vesničky Doubí.

2003 byla už definitivně otevřena SOS DV Brno-Medlánky. Tentýž rok došlo k otevření SOS Komunity mládeže v Brně pro dospívající ze SOS dětské vesničky Chvalčov.

Všechny domky v Medlánkách byly naplněny minulý rok – 2006.¹²

3. Jak SOS DV fungují

Prakticky veškerá činnost sdružení se točí kolem čtyř pojmů, které je nutné vymezit. Prvním z nich je MATKA – Má velmi významné postavení. Přijímá do pěstounské péče děti, kterým má poskytnout pocit jistoty a bezpečí.

Druhým je pojem DÍTĚ – Děti jsou svěřovány do péče matky – pěstounky a vytvářejí spolu novou rodinu.

Třetím je pojem DŮM – Rodina žije a hospodaří v samostatném domě. Ten se má stát dětem novým domovem.

A konečně čtvrtým pojmem je VESNIČKA – Je jakýmsi zastřešujícím pojmem. Společenství jednotlivých domů tvoří SOS DV a se svými 10-12 domky se stává součástí života přílehlé obce.

Je třeba se jednotlivým pojmům blíže věnovat a tím přiblížit a podrobně popsat celý systém existující pod štítkem SOS DV.

3.1. Matka

3.1.1. Právní postavení matek-pěstounek, jejich vztah ke Sdružení

Pěstounská péče tohoto typu (skupinová) je vykonávána v zařízeních pěstounské péče (domech ve vesničkách). Zřizovatel těchto zařízení (Sdružení SOS DV) uzavírá s matkou-pěstounkou *dohodu o výkonu pěstounské péče v zařízení* (dále jen „dohoda“). Tedy vzniká zde smluvní vztah mezi pěstounkou a sdružením.

Dohoda musí obsahovat určité náležitosti stanovené zákonem č. 359/1999 v § 44 odst. 3 a jsou jimi:

- a) výčet nákladů na domácnost a způsob úhrady jejich poměrné části zřizovatelem, náklady na domácnost přitom tvoří náklady na odběr elektřiny a plynu, náklady na

¹² www.sos-vesnicky.cz

vytápění a dodávku teplé užitkové vody, náklady na dodávku teplé nebo užitkové vody z veřejných vodovodů a na odvádění, popřípadě zneškodnění odpadních a srážkových vod veřejnou kanalizací, náklady na odvoz domovního odpadu a náklady na služby spojené s veřejným užíváním bytu

- b) stanovení nejnižšího a nejvyššího počtu dětí u nichž bude v zařízení pěstounská péče vykonávána tak, že celkový počet dětí v zařízení, včetně dětí pěstouna, popřípadě dalších dětí, nesmí přesáhnout počet 6 dětí. Tento počet může být překročen, jen budou-li pěstounu svěřeny do pěstounské péče sourozenci nebo půjde-li o dítě pěstouna, které po uzavření dohody začalo pobývat v zařízení, anebo výjimečně i z jiných důvodů zvláštního zřetele hodných
- c) rozsah náhrady jízdních výdajů pěstounovi a jemu svěřeným dětem
- d) důvody pro vypovězení dohody se zřizovatelem, tímto důvodem je vždy nedodržení dohodnutého počtu dětí podle písmene b) a zrušení pěstounské péče u všech dětí

Výkon pěstounské péče zaniká na základě písemné dohody smluvních stran nebo písemnou výpovědí dohody jednou ze smluvních stran. Sdružení SOS DV je ze zákona omezeno v důvodech podat výpověď dohody. Může tak učinit jen z důvodu v dohodě sjednaných.

Není-li v dohodě sjednaná výpovědní lhůta jinak, zákon č. 359/1999 Sb. ve svém § 44 odst. 4 stanovuje výpovědní lhůtu tří měsíční.

Základní povinnosti matky-pěstounky a zřizovatele (Sdružení SOS DV) jsou specifikovány v tomtéž zákoně v § 45. O odměně matky pěstounky viz výklad výše.

Matka se stává pěstounkou nezávisle na sdružení (dítě je jí svěřeno do péče soudem), ale se sdružením je právně spjata prostřednictvím dohody.

Sdružení SOS DV vykonává činnost na základě pověření Magistrátu hl.města Prahy. Je na jeho základě oprávněno vyhledávat osoby vhodné stát se pěstouny a navrhopvat je obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Tady je velmi významná ta *vyhledávací činnost*. Sdružení SOS DV samo aktivně vyhledává, kontaktuje ženy, které by se měly zájem stát matkami-pěstounkami.

3.1.2. Základní požadavky kladené na ženu – matku-pěstounku

Vyhledávání matek-pěstounek je jednou z hlavních činností sdružení. Vyhledat matku-pěstounku pro děti do zařízení je především činností velmi odpovědnou.

Není možné, aby tuto činnost vykonávala žena nezralá, nezkušená, s ještě ne úplně utříděným systémem životních hodnot. Sdružení SOS DV se zaměřuje na ženy od 30 – 45 let. Hranice

30 let je z jejich empirických poznatků nejnižší možná. A v žádném případě nemluvíme o diskriminaci. Jde především o blaho dětí.

A tu jsme u jádra věci. SOS matkou se může stát žena *neprovdaná, ovdovělá, rozvedená, popř. s jedním dítětem*. To jsou ty nejzákladnější požadavky sdružení na ženu.

Muži prostě do tradičních vesniček nepatří i když již existuje projekt integrace *SOS PÁRU* do SOS DV, na kterém je sdružení účastno. Jedná se o nový projekt integrace manželského páru do SOS DV. O tomto projektu je pojednáno níže.

Tradiční vesnička si musí tedy vystačit *bez mužů*. To je také důvodem, proč nejsou přijímány matky pěstounky příliš mladé! Existuje dost podstatné riziko, že by se postoj ženy k pěstounství, mohl během života s dětmi ve vesničce změnit. Mohla by chtít vlastní rodinu a na to by doplácely především děti jí svěřené. Sdružení by s tím v podstatě nic nemohlo dělat. K pěstounství nemůže být nikdo nucen a soud by na žádost matky pěstounky musel pěstounskou péči této matky zrušit (§ 45a odst. 4 ZoR). Tomu se chce sdružení zásadně vyhnout. Přerušování výkonu pěstounské péče matkou-pěstounkou dětem neprospívá, potřebují stabilní a pevné zázemí.

Dále si sdružení vymíní *dobrý zdravotní stav po stránce fyzické i duševní*.

Tento požadavek je zřejmý. Činnost matky-pěstounky je velmi namáhavá činnost. Některé matky mohou mít v péči až 6 dětí a jsou odkázány zejména na své schopnosti. Samozřejmě je jí ku pomoci odborný aparát (pedagog, tety, koordinátorka pěstounek a další osoby). Matka - pěstounka musí být soběstačná.

Vybrané uchazečky jsou pozvány k osobnímu pohovoru. Zpravidla už u něj je mnohdy zřejmé, že žena nebude vhodnou uchazečkou. Někdy ženy vedou do této oblasti pouze sociální důvody (nezaměstnanost), někdy jen získání nové zkušenosti. V takovém případě se sdružení s ženou loučí již po tomto pohovoru. Jde tady přece o blaho dětí! Jednoduše řečeno – u osobního pohovoru musí být vždy vidět zájem ženy pomoci dětem.

A jaký je zájem žen o to stát se matkou-pěstounkou? Není to ve všech částech České republiky stejné. Na Moravě je zájem nejvyšší a to konkrétně na jižní Moravě, v Čechách (s výjimkou východních Čech) je zájem mnohem menší.

PhDr. Jarmila Hubičková k tomu uvádí, že to souvisí se sociálně-kulturním prostředím a z něho vyplývající hodnotové orientace člověka žijícího v daném regionu. Souvisí to i s mentalitou, temperamentem. Na Moravě se tradičně uvádí religiozita. Ovšem zvýšená religiozita v jižních Čechách nevykazuje podobnou statistiku.¹³

¹³ Sdružení SOS DV – Vesnička – Zpravodaj Sdružení č. 3/2005, str. 3

3.1.3 Proces začlenění SOS matky pěstounky do SOS rodiny

Samotný proces začlenění ženy do SOS rodiny je dosti zdlouhavý. Na začátku se zde rozbíhá postup na půdě sdružení (i když je možné, že vhodnou matku nalezne dříve OSPOD), neboť Sdružení SOS DV je jakožto pověřený orgán oprávněno samo vyhledávat vhodné kandidátky. Už samotný úvodní pohovor s ženou-adeptkou mnohé napoví. Sdružení zkoumá potencionální matky z obdobných hledisek jako OSPODy (psychologický stav žadatelky, zdravotní stav apod.). Poté počiná příprava budoucích potencionálních pěstunek. Jde o jakýsi *přípravný kurz*. Ten je rozdělen na teoretickou část a praktika v SOS rodinách. Vše je koncipováno tak, aby měla kandidátka představu o veškeré problematice, která ji při výchově dětí potká. Samotný přípravný kurz trvá 3 - 4 měsíce. V této počáteční fázi, období od přípravy kandidátky-matky do přijetí dětí, je uzavírán s ženou *zaměstnanecký poměr*.

Velmi významná je vazba po linii správní – *evidenční řízení* u OSPODů. Už během přípravy kandidátka na pěstounku žádá o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstounem. OSPODy žádají *stanovisko* sdružení ohledně této žadatelky (neboť už o žadatelce mají shromážděné potřebné informace). Stanovisko sdružení je samozřejmě kladné, neboť tato uchazečka u nich prošla potřebnou poznávací procedurou.

Pokud by se žadatelka nedostala do evidence žadatelů, nemůže se taková žena stát SOS matkou pěstounkou. Může jí být nabídnuta pozice tety nebo jiná. Nicméně tato situace ještě v praxi nenastala, neboť pokud má samo sdružení o kandidátce pochybnosti, tak se s ní brzy rozchází. Rozhodně nedává o takové ženě OSPODu kladné stanovisko.

Jakmile je žena zařazena do evidence, připravuje se na příjem dětí v SOS vesničce. Toto období je pro budoucí pěstounky velmi těžké, neboť většinou až zde, kdy je rozhodnuto o tom, že po nalezení vhodných dětí se stane pěstounkou, se ženy sami sebe ptají „Jaké ty děti budou“? „Zda-li svou úlohu zvládnou“? Jakmile dojde k přijetí dětí, je s matkou uzavírána dohoda o výkonu pěstounské péče v zařízení.¹⁴

3.1.4. Povinnosti matky pěstounky¹⁵

SOS matka-pěstounka vede SOS rodinu a je přímo zodpovědná za péči a vývoj každého dítěte svěřeného do její péče. Řídí rozhodovací proces v otázkách týkajících se dětí a sama pak přijímá běžná každodenní rozhodnutí. Může podle potřeby požádat o odbornou radu ostatní pracovníky vesničky tak, aby její rozhodnutí byla vždy ku prospěchu dětí. Její základní povinnosti jsou:

¹⁴ Sdružení SOS DV – Vesnička – Zpravodaj Sdružení č. 3/2005, str. 4

¹⁵ Sdružení SOS DV – Strategie SOS vesniček, str. 23

a) *Vytvořit domov*

SOS matka-pěstounka vytváří z SOS domu bezpečný domov pro své děti.

b) *Vést domácnost a rodinu*

SOS matka-pěstounka funguje jako hlava domácnosti a ústřední postava v životě dětí. Rodinné vazby bývají udržovány i poté, co dítě dosáhne dospělosti a odejde z péče své SOS matky-pěstounky.

c) *Jako rodič se starat o blaho dítěte*

SOS matka-pěstounka podporuje zdravý rozvoj každého dítěte ve své rodině. Vytváří takové rodinné prostředí, které podporuje fyzické, emocionální, intelektuální, sociální a duševní blaho dítěte a zároveň zohledňuje biologické, sociální a kulturní kořeny každého dítěte.

d) *Starat se o vlastní blaho*

SOS matka-pěstounka má prostor rozvíjet i své zájmy. Slouží jí k tomu zejména osobní volno, na které má nárok.

e) *Plnit své povinnosti v domácnosti*

Každá SOS matka-pěstounka odpovídá za vedení své vlastní domácnosti a za provádění nezbytných prací v domě. Pracuje s měsíčním rozpočtem, řídí svou domácnost hospodárně a zajišťuje řádnou péči o vybavení a zařízení domácnosti.

f) *Vést děti k odpovědnosti*

SOS matka-pěstounka vytváří dostatek příležitostí k tomu, aby se děti naučily nezávislosti a zodpovědnosti za své chování, a k plnění úkolů v domácnosti. Jako rodič využívá svých rodičovských dovedností k tomu, aby byly děti vedeny přiměřeně svému věku.

g) *Spolupracovat s obcí a pomáhat jí*

SOS matka-pěstounka podporuje děti v interakci s dětmi z ostatních SOS rodin a z obce. SOS matka-pěstounka dbá na to, aby spolu se svou rodinou žili a fungovali jako nedílná a plnohodnotná součást obce.

3.1.5 Nemateriální podpora poskytovaná matkám-pěstounkám¹⁶

Sdružení SOS DV samozřejmě matky při jejich péči o děti všemožně podporuje. Podpora je velmi různorodá, nicméně dají se nalézt její určité stěžejní body.

Vzdělávání

¹⁶ Interní materiál Sdružení SOS DV

Cílem sdružení je zvyšování (a udržení) profesionálního a osobnostního potenciálu matky. Realizuje se prostřednictvím *Programu trvalého vzdělávání*. Ten vypracovává Sdružení SOS DV. Vzdělávání matek má být komplexní, a proto se týká různých oblastí, různých témat. Realizováno je pomocí přednášek. Zde je přehled oblastí, na které je zaměřena pozornost:

- 1) oblast pracovně-právní (sociálně-právní ochrana dítěte, novelizace zákon apod.)
- 2) oblast otázek náhradní rodinné péče (biologický rodič, rodinné systémy, multikulturní společnost, následná péče apod.)
- 3) oblast výchovy dětí (poruchy učení a chování, psychická deprivace, závislosti, sexuální a rodinná výchova, pediatrie apod.)
- 4) oblast komunikace, zvládání konfliktu
- 5) zvýšení dosavadního vzdělání v rámci školského systému (např. maturita, doplňkové pedagogické studium)

Podpora od týmu

Podporu matce-pěstounce zajišťuje celá řada osob. Jsou jimi ředitelé vesniček, pedagogové, tety, údržbáři-řidičové a další osoby. O pozici jednotlivých osob tohoto týmu v SOS DV bude pojednáno níže.

Právo matky-pěstounky na osobní volno a odpočinek

Sdružení SOS DV garantuje matkám-pěstounkám *ročně 25 dnů volna*. Samozřejmě se naskytá otázka – a co s dětmi, když si vezme matka-pěstounka volno? Sdružení SOS DV zajišťuje prázdninové aktivity pro děti v tomto rozsahu – 14 dní v průběhu hlavních letních prázdnin, 5-7 dní v období zimních či jarních prázdnin a nejméně 2-3 víkendové akce. V těchto termínech jsou jednotlivé akce plně hrazeny sdružením a matky-pěstounky čerpají volno.

Mimo to garantuje Sdružení SOS DV *individuální volno* a to v délce nejvíce 2 dny za jeden měsíc. V tomto případě je třeba dohody SOS matky-pěstounky a ředitele SOS DV o zastoupení matky tetou.

3.1.6 Materiální podpora matkám-pěstounkám, finanční příspěvky¹⁷

Jedná se o materiální pomoc poskytovanou nad rámec zákonných ustanovení. Tedy jakýsi bonus navíc. Slouží na podporu matek-pěstounek a samozřejmě k pokrytí potřeb dětí nad rámec prostředků vyplácených státem.

¹⁷ Interní materiál Sdružení SOS DV

Finanční podpora je významná zejména ve vztahu k celé domácnosti, v této části je pojednáno jen o podpoře adresované výlučně matkám.

V oblasti dalšího sebevzdělávání matky, může matka žádat o podporu směrem ke zvýšení dosaženého vzdělání v rámci školského systému. Taková žádost je poté individuálně posuzována a v případě, že je schválena, je zařazena do rozpočtu sdružení.

Velmi významná je finanční podpora z *Fondu SOS matek*.

Týká se	SOS matek v důchodu	5000 Kč ročně
	SOS matek pěstounek, které pečují o 4-5 dětí	5000 Kč ročně
	SOS matek pěstounek, které pečují o 6 či více dětí	7000 Kč ročně

Matkám v důchodu je tedy vyplácen jednorázově příspěvek a to k 1.5. každého roku. SOS matky-pěstounky mohou příspěvek čerpat v průběhu roku. Tento příspěvek je určen matkám pěstounkám k uhrazení nákladů na rehabilitaci, relaxaci, ozdravný pobyt či jinou formu aktivního odpočinku. Částku není možné použít k jinému účelu.¹⁸

3.2. Dítě

Sdružení SOS DV jako pověřená osoba dle § 48 zákona č. 359/1999 je oprávněna vyhledávat děti vhodné ke svěření do pěstounské péče. Tedy sdružení v tomto ohledu vyvíjí aktivní činnost směřující k nalezení dětí, vhodných pro pěstounskou péči v SOS DV. Samozřejmě jsou také velmi významné vzájemné vztahy mezi sdružením a OSPODy. Oznamovací povinnost krajského úřadu a ministerstva v případě nalezení vhodného dítěte k pěstounské péči směřuje i k Sdružení SOS DV.

Co se týče výběru dětí vhodných do SOS rodin platí ve Sdružení SOS DV tento standard - *Pouze ty děti, jejichž potřeby mohou být nejlépe uspokojovány v SOS rodině, jsou navrženy pro přijetí do SOS dětské vesničky. Proces přijímání dětí zaručuje pečlivé posouzení každého dítěte před jeho umístěním v SOS rodině.*¹⁹

Z uvedeného standardu vyplývá, že je vynakládáno veškeré úsilí na zajištění toho, aby do SOS rodiny byly umisťovány ty děti, které mají z její péče největší užitek.

Samotné vybírání dětí je procesem. Procesem velice zodpovědným. Sdružení SOS DV postupuje podle jasných přijímacích kritérií. Pro příjem do SOS rodiny jsou zvažovány pouze děti, které vyžadují nový domov v rodinném prostředí.

Nejvyšší prioritu mají děti osiřelé, opuštěné nebo ty, o které se není schopna původní rodina starat. Dalším případem jsou děti, které byly soudně odebrány z rodičovské péče a vyžadují

¹⁸ Interní materiál Sdružení SOS DV

¹⁹ Sdružení SOS DV - Strategie dětských vesniček, str. 25

dlouhodobou náhradní rodinnou péči. S výjimkou sourozeneckých skupin jsou obvykle přijímány děti *ve věku do deseti let*. Sdružení SOS DV upřednostňuje děti mladší, neboť život v SOS rodině je koncipován jako dlouhodobý. Se staršími dětmi je zároveň obtížnější navázat potřebný kontakt mezi ním a matkou-pěstounkou. Nicméně neznamená to, že děti starší deseti let, mají dveře do SOS rodin zavřené. To v žádném případě.

Děti s lehčí tělesnou nebo duševní vadou jsou zvažovány pro přijetí pouze tehdy, je-li SOS rodina schopna zajistit jejich potřeby. Děti se závažným postižením jsou doporučeny k přijetí do alternativních zařízení, která jim mohou poskytovat efektivní péči v souladu s jejich specifickými potřebami.²⁰

Při výběru dětí sehraává důležitou roli *přijímací komise*. Ta řídí proces přijímání dětí. Přijímací komise hodnotí původ každého dítěte i jeho současnou situaci, tak aby bylo zaručeno, že se jedná o dítě se skutečnou potřebou, a že je pro něj umístění v SOS rodině tím nejlepším řešením. Komise musí mít jistotu, že neexistuje žádná jiná možnost vhodnějšího umístění. Jestliže má dítě svou biologickou rodinu, pak komise zvažuje, zda by mohlo být nejlépe podporováno v rámci této rodiny.²¹

A jak je to s původní biologickou rodinou dítěte pokud nějakou má?

Ta je brána jako partner v péči o dítě. Cílem Sdružení SOS DV není zpřetrhat všechny vazby dítěte na původní rodinu. To by mohlo být kontraproduktivní. A proto je možný i vzájemný kontakt biologických rodičů, pokud je v zájmu dítěte. Těžko o něm lze uvažovat, pokud byla na dítěti páchána trestná činnost nebo dítě prožilo v předchozí rodině jiné silně stresové situace. Umožnění kontaktu původní rodiny s dítětem je tedy posuzováno individuálně.

3.3. Dům – společná domácnost

Matka-pěstounka žije v jednom domě s dětmi, které jí byly svěřeny do péstounské péče. Vytvářejí spolu tzv. SOS rodinu. Na tomto místě je nutno objasnit, jakým způsobem je poskytována domácnostem, SOS rodinám, podpora ze strany Sdružení SOS DV se zaměřením na hmotnou podporu. Činnost pedagogů a jiných osob je popsána níže.

Jedná se zaprvé o *příspěvek na školu*. Příspěvek může být použit na úhradu aktivit dítěte spojených se školou (škola v přírodě, lyžařský výcvik, pomůcky, učebnice, kurzy cizích jazyků a PC, další vzdělávací kurzy či zvýšení kvalifikace). Následující částky představují výši, do níž lze příspěvek poskytnout. Jedná se o částku na rok.²²

základní škola

2000,-

²⁰ Sdružení SOS DV - Strategie dětských vesniček, str. 26

²¹ Sdružení SOS DV - Strategie dětských vesniček, str. 26

²² Interní materiál Sdružení SOS DV

učební obor	4000,-
střední škola	6000,-
vyšší odborná škola	8000,-
vysoká škola	10000,-

Částky jsou vypláceny ve formě záloh a jsou zúčtovávány na základě předložených dokladů či v případě potřeby mohou být proplaceny předložené paragony do stanovené výše.

Další velmi významnou podporou ze strany sdružení je materiální podpora ve formě *úhrad oprav*.

Opravy jsou hrazeny podle § 45 zákona č. 359/1999 Sb. odst. 2 c), kdy je zřizovatel zařízení povinen hradit náklady spojené s opravami a údržbou objektu zařízení a jeho vybavení, pokud v jednotlivém případě přesahují 100 Kč. Při opakovaných poškozeních či nákladnějších opravách bude v případě potřeby nezávislým odborníkem posouzeno, zda-li k poškození nedošlo úmyslně, z nedbalosti či nesprávným užíváním. V takovém případě nebude oprava uhrazena.

Veškeré opravy nad 100 Kč jsou hrazeny z rozpočtu vesničky. Drobné opravy jsou prováděny správcem vesničky, další opravy jsou obvykle sjednány správcem, vždy po schválení ředitelem vesničky.

Je nutno ale zmínit také § 45 odst. 4 tohoto zákona, kdy pěstoun odpovídá za škodu, kterou způsobil zřizovateli. Pro účely náhrady škody se použijí ustanovení zákoníku práce o náhradě škody, s výjimkou ustanovení o náhradě škody na odložených věcech.

Dalším příkladem podpory SOS rodiny dítěte je *příspěvek vyplácený v případě úspěšného dokončení školy*. Jeho výše je odvislá od toho, jaká škola resp. druh školy byl úspěšně ukončen. Není poskytován po ukončení základní školy. Příspěvek je vyplácen na žádost zletilého dítěte. Podmínkou pro výplatu je předložení závěrečného vysvědčení či diplomu.

Zde je přehled částek:²³

učiliště	5000,-
střední škola	7000,-
vyšší odborná	10 000,-
vysoká škola	12 000,-

3.4. Vesnička

3.4.1. Obecně o vesničkách, postavení v obci

Společenství jednotlivých domů vytváří SOS DV a se svými deseti až dvanácti domky je součástí přílehlé obce. Postavení vesničky by mělo být přesně takové, jako je popsal

²³ Interní materiál Sdružení SOS DV

Hermann Gmeiner: „SOS dětská vesnička musí v každém ohledu zapadat do okolního prostředí. Měli bychom se, pokud možno, vyhnout každému náznaku abnormální situace, i kdyby to mělo přinést jisté nevýhody. Protože čím jsou podmínky, ve kterých dítě vyrůstá normálnější, tím lépe pro jeho vývoj. Zanedbané dítě má jedno velké přání: být jako ostatní děti.“²⁴ Ano, smyslem celého projektu SOS DV není vytrhnout děti z okolního světa. To by bylo vysoce nežádoucí. Kdyby tomu tak bylo, tak by po dosažení zletilosti vstupovaly děti do okolního světa nepřipravené a mělo by to katastrofální důsledky.

V současné době jsou provozovány tři SOS dětské vesničky. SOS DV Doubí-Karlovy Vary, SOS DV Chvalčov a SOS DV Brno-Medlánky. Sdružení SOS DV kromě toho provozuje *Komunitu mládeže Brno*, která je určena pro mládež, jež své matky-pěstounky opustila a zatím si hledá svou pozici ve společnosti. Pojednání o jednotlivých vesničkách a statistické údaje jsou níže.

Vesnička nemá právní subjektivitu, je účelovým zařízením Sdružení SOS DV a zařízením pro výkon pěstounské péče.

3.4.2. Personální obsazení vesničky

V jejím čele stojí *ředitel*. Ředitel spravuje vesničku a zodpovídá za její řádný chod. Je přímo podřízen řediteli národní kanceláře. Ředitel vesničky je přijímán a odvoláván předsednictvem.

Další významnou osobou je *matka-pěstounka* o nichž bylo pojednáno výše.

Co se týče postavení *tety*. Její úlohou je zastupovat matku-pěstounku v jejím volnu, v době případné nemoci. Zároveň pomáhá matce a tím se může připravovat na dráhu budoucí SOS matky. Teta bydlí také v SOS vesničce.

Velmi důležití jsou i *pedagogové*. Podílejí se vhodným způsobem na výchově dětí v konkrétních pedagogických programech, spolupracují úzce s jednotlivými rodinami, připravují programy doučování a aktivity volného času – různé kroužky. Aby nedošlo k mýlce. Děti mohou navštěvovat samozřejmě i kroužky nebo doučovací programy mimo systém vesniček! Tady není stanovena žádná povinnost, že dítě musí např. navštěvovat kroužek fotbalu pod vedením pedagoga z vesničky a nemůže vstoupit do obdobného kroužku mimo systém SOS DV.

²⁴ Sdružení SOS DV - Strategie dětských vesniček , str.38

Činnosti pedagogů je nutno ovšem přikládat velmi velkou váhu. Pomocí nich se v podstatě děti připravují na budoucí život. Oni mají za úkol vyzdvihovat to dobré co v dětech je – vlastnosti, schopnosti a pokoušet se je rozvíjet.

Sekretářka, kterou Sdružení SOS DV zaměstnává u každé vesničky, vyřizuje administrativní agendu vesničky.

Pak je zde v každé vesničce *údržbář-řidič*. Je jím osoba, která poskytuje rodinám potřebnou technickou pomoc, podílí se na některých činnostech s dětmi a obstarává potřebné jízdy autem.

Celý personální aparát má co do nejvyšší míry zajistit soběstačnost vesniček, co nejvíce ulehčit práci matek při vychovávání dětí a zejména vytvořit co nevhodnější prostředí pro samotné děti. V rodinách absentují muži, a tak je tato veškerá pomoc matkám proto nasnadě.

4. Přehled o jednotlivých vesničkách a KM Brno, jejich aktivity

Účelem této části je přiblížit život dětí v jednotlivých vesničkách. Z uvedeného je zřejmé, že jejich život ve vesničkách je velmi pestrý a rozhodně ne nezajímavý. Kromě statistických údajů jsou tedy zmíněny i další aktivity SOS vesniček.

Podkladem následujících informací je výroční zpráva Sdružení SOS DV z roku 2005. Výroční zpráva z roku 2006 byla v době sepisování této práce ve fázi zpracovávání.

4.1 SOS DV Doubí²⁵

4.1.1. Statistický přehled

V roce 2005 žilo ve vesničce pět SOS matek pěstunek, které měly v péči 15 dětí. Jedna rodina se v průběhu roku odstěhovala do SOS dětské vesničky Medlánky. Jedna SOS matka pěstounka se rozhodla ukončit výkon pěstounské péče a z organizace odejít. Její tři děti byly svěřeny do péče jiné matky-pěstounky a přešly spolu také do Medlánek. Další rodina – se třemi dětmi – se ke konci roku přestěhovala do bytu v dosahu SOS dětské vesničky. Ve vesničce tak zůstaly dvě rodiny – jedna pěstounka s pěti dětmi a jedna pěstounka se třemi dětmi (ta ovšem nemá smlouvu se sdružením a je v současné době individuální pěstounkou). Z úsporných důvodů bylo rozhodnuto o dočasném utlumení činnosti. Kromě tedy jedné rodiny dočasně vesnička sloužila 18ti dětem z dětského domova Ostrov a jako tréninkové středisko mezinárodní organizace SOS Kinderdorf International.

Momentálně se provoz vesničky v Doubí znovu obnovuje.

4.1.2. Stručný přehled aktivit

²⁵ Sdružení SOS DV – Výroční zpráva 2005, str. 15

Co se týče aktivit, které vesničku v Doubí v roce 2005 zdobily, lze zmínit pravidelnou supervizi týmu i matek-pěstounek. Bylo zorganizováno vzdělávání SOS matek na různé témata (výhody týmové práce, šikana, řešení konfliktů děti-dospělí).

Vesnička zajišťovala doučování v anglickém jazyce, matematice, pravidelné vzdělávání v práci s PC (pro matky-pěstounky i děti).

Kromě zájmových kroužků (rybářský, sportovní, dílenský) ve vesničce probíhala i podpora školní přípravy. Mezi nejhezčí akce patřilo jarní týdenní lyžování, oslava Dne dětí a Dne Hermanna Gmeina.

4.2. SOS DV Chvalčov²⁶

4.2.1. Statistický přehled

V roce 2005 pracovalo v SOS dětské vesničce Chvalčov šest SOS matek-pěstounek, které měly v péči celkem 28 dětí ve věku od 5 - 16 let. Z těchto šesti SOS matek-pěstounek odešla jedna pěstounka se čtyřmi dětmi v průběhu letních prázdnin. Nyní má děti v individuální pěstounské péči. Během roku dvě pěstounky z kurzu začaly vykonávat pěstounskou péči v rámci SOS DV Chvalčov (v květnu a prosinci) a do SOS DV Chvalčov bylo přijato deset nových dětí. Z toho čtyři sourozenci - chlapec a děvče předškolního věku a dva chlapci školního věku k jedné matce-pěstounce, dva chlapci předškolního věku k druhé matce-pěstounce a čtyři dívky - jedna předškolního a tři mladšího školního věku ke třetí matce-pěstounce.

4.2.2. Stručný přehled aktivit

Aktivity sdružení se podobně jako v Doubí zaměřovaly na oblast pedagogickou. Probíhalo doučování a podpora školní přípravy dětí, různé řemeslné kroužky apod.

Z jiných aktivit stojí za zmínku, že se Sdružení SOS DV povedlo zajistit týdenní lyžařský pobyt ve Vysokých Tatrách. V létě zas děti pobýly 14 dnů u jezera Caldonazzo v Itálii. Děti dále navštívily Skanzen lidové architektury v Rymicích, divadelní představení, podílely se na programu velkého maškarního plesu.

4.3. SOS DV Brno – Medlánky²⁷

4.3.1. Statistický přehled

V roce 2005 se všechny domy vesničky zaplnily rodinami. Přišly dvě nové matky-pěstounky a jedna se přestěhovala z SOS dětské vesničky v Doubí. Z Doubí přišla matka-pěstounka se čtyřmi dětmi, vznikly dvě úplně nové rodiny, kde v každé jsou tři děti. Do stávajících rodin v průběhu roku 2005 přibylo celkem 15 dětí. Na konci roku 2005 bylo v SOS DV v Brně –

²⁶ Sdružení SOS DV – Výroční zpráva 2005, str. 16,17

²⁷ Sdružení SOS DV – Výroční zpráva 2005, str. 18,19

Medlánkách 10 matek pěstounek a 46 dětí. Tým vesničky se rozrostl o nového pedagoga. Na místech správce a sekretářky se objevili noví zaměstnanci.

4.3.2. Stručný přehled aktivit

Během celého roku proběhlo mnoho společných akcí nejrůznějšího druhu, jakými byla třeba zdravotní prohlídka pro děti, společný víkend v Brně s dětmi, oslava dětského dne v Dalešicích, návštěva lanového centra, oslavy Dne Země na hradě Veveří apod. Děti také navštívily několik muzejních výstav a kulturních památek. Zájemci z řad dětí se účastnily výtvarného, grafomotorického či rybářského kroužku. O jarních prázdninách byly děti na týdenním pobytu v obci Křižanov, kde proběhla táborová hra inspirovaná příběhem o pokladu Rytířů a dam Osmi ctností. Třetí srpnový týden patřil táboru v Kořenci, který přenesl všechny účastníky do dob zlaté horečky v Dawson city.

Sponzoři Medlánkám darovali ve věcných i finančních darech 46 231 Kč. Z věcných darů to byly například učebnice angličtiny, keramika, textilní hračky nebo školní aktovky.

4.4. Komunita mládeže Brno (dále jen „KM“)²⁸

4.4.1. Obecný úvod²⁹

Komunita mládeže není SOS DV. Je speciálním zařízením sdružení. Slouží mládeži z rodin SOS DV k přípravě na samostatný život. Zařízení je internátního typu, zajištěn je 24-hodinový provoz, zpravidla mimo soboty a neděle. Úkolem KM je zejména podpora a vedení při přípravě dospívajících na budoucí povolání, podpora a vedení při získávání finanční a sociální samostatnosti, podpora při hledání zaměstnání. KM řídí a spravuje *vedoucí komunity*.

4.4.2. Statistický přehled

V roce 2005 byly v KM pouze dívky. Bydlelo zde sedm mladých slečen ve věku 17 – 18 let. Všechny studovalo na středních odborných učilištích a jiných středních školách. Dvě slečny úspěšně ukončily studium ošetrovatelství na střední církevní zdravotní škole a obě pokračovaly ve studiu, jedna se rozhodla pro maturitní obor – zdravotní asistent a druhá pro obor zahradnictví. Byly podniknuty kroky pro finanční podporu jednoho mladého muže v získání samostatného bydlení pro něj a jeho rodinu.

4.4.3. Stručný přehled aktivit

V únoru se konal zimní běžkařský a otužilecký pobyt v Jizerských horách. Děvčata navštěvovala kurzy angličtiny, taneční kurzy i besedu se sexuologem a gynekologem Pavlem Turčanem. Dále proběhly různé sportovní aktivity.

²⁸ Sdružení SOS DV – Výroční zpráva 2005, str. 20,21

²⁹ Sdružení SOS DV – Organizační řád Sdružení SOS DV, str. 4

5. Národní koncept integrace SOS páru do SOS DV v České republice

Jedná se o nově připravovaný projekt, který v podstatě znamená pro sdružení něco úplně nového. Je zvažován a připravován projekt začlenění jednoho *manželského páru* do SOS DV. Samozřejmě Sdružení SOS DV připravilo přesnou studii toho, jak by se mělo v projektu postupovat.

Studie sdružení má tuto představu o projektu: musí existovat motivace páru k péči o děti v pěstounské péči, věkové rozmezí člena páru 30 - 45 let. Nejnižší požadované vzdělání uchazečů je vyučení, ale je vítáno vzdělání vyšší. Doba trvání manželství musí být minimálně 3 roky. Manželství tím prokazuje určitou stabilitu, jež je vyžadována. Dále je vyžadováno dobré psychické i fyzické zdraví a mravní bezúhonnost. Tolerováno bude maximálně jedno vlastní dítě v přímé péči.

Sdružení je již v rámci projektu činné. Od června 2006 do března 2007 je inzercí v Mf Dnes, měsíčně se jedná o čtyři inzeráty, vyhledáván potencionální pár. Dále je inzerováno v dvouměsíčníku Děti a my a jiných ženských časopisech. V březnu 2007 má být inzerce ukončena.

Výběr a příprava SOS páru bude probíhat dvoufázově. Nejprve ze strany sdružení a poté po linii správní – úřední.

Ze strany Sdružení vše počíná pohovory se zájemci. Tato činnost již průběžně probíhá a skončí v dubnu 2007. Zároveň je prováděna návštěva vesničky v Doubí, psychologické vyšetření a psychosociální výcvik v počtu 50 hodin.

V projektu se počítá s ukončením této úvodní fáze do konce června 2007.

Od září do října proběhne *přípravný kurz pro budoucí SOS pěstouny*. Žena projde veškerým výcvikem jako SOS matka-pěstounka a manžel projde částečným výcvikem.

Na 30.11.2007 je plánováno, že pedagogická komise rozhodne o tom, zda *vydá kladné stanovisko pro evidenční řízení*.

Následoval by v případě kladného stanoviska postup po linii správní.

Tedy je jednoduše řečeno manželský pár (je to ale stejné i u matek-pěstounek) potřebuje „posvěcení“ jak ze strany Sdružení tak od OSPODu.

Po zařazení do evidence žadatelů (předpokládáno - nejdříve v březnu 2008) bude pěstounský pár jmenován předsednictvem Sdružení *SOS pěstounským párem* a bude instalován v SOS DV. Pár si bude zařizovat dům a připravovat se na děti. Žena v tomto okamžiku bude zaměstnancem sdružení, manžel bude pracovat mimo SOS DV dle své profesní kvalifikace. V okamžiku přijetí první skupiny dětí bude uzavřena mezi ženou a sdružením dohoda o výkonu pěstounské péče v zařízení.

6. Organizační uspořádání Sdružení SOS DV a jeho financování

6.1. Řízení činnosti Sdružení

Na pomyslném organizačním vrcholku sdružení je *valná hromada* a *předsednictvo*.

Valná hromada se schází jednou za rok a v současné době má 36 členů. Její členové jsou různě spjati se sdružením. Jedná se o lidi, které aktivněji zajímá činnost sdružení a nabízejí různé formy pomoci. Jsou jimi přispěvatelé, odborníci z psycho-pedagogické oblasti apod. Valná hromada se volně doplňuje příchodem a odchodem nových členů. Tedy jako celek nemá stálé funkční období. Valná hromada vydává *usnesení*, která jsou právně závazná pro předsednictvo a jednotlivé organizační složky.

Předsednictvo je voleno valnou hromadou z řad členů valné hromady a má tříleté funkční období. Je v něm 6 českých členů, a protože je Sdružení SOS DV plnohodnotným členem mezinárodní organizace SOS-Kinderdorf International, tvoří jej i dva členové-zástupci z této mezinárodní organizace. Jinými slovy – na řízení sdružení na národní úrovni participuje takovýmto způsobem nadnárodní subjekt, SOS-Kinderdorf International. Činnost Sdružení řídí právě předsednictvo, které se zodpovídá valné hromadě ze své činnosti. Zejména za to, že veškeré aktivity probíhají v souladu s posláním a cíli sdružení, s právním řádem ČR a dle směrnic a regulí zastřešující organizace SOS-Kinderdorf International.

6.2. Organizační jednotky Sdružení³⁰

Jsou jimi *Národní kancelář Praha*, *SOS dětské vesničky*, *Komunita mládeže Brno*.

O vesničkách a KM bylo pojednáno výše.

Národní kancelář je administrativním a správním centrem sdružení. Je sídlem organizace.

Úkolem Národní kanceláře je zejména získávat a spravovat finanční prostředky pro zajištění činnosti sdružení, sestavovat a navrhovat rozpočet ke schválení předsednictvu, spolupracovat se SOS-Kinderdorf International, informovat širokou veřejnost o své činnosti a získávat ji pro spolupráci, ve spolupráci s řediteli SOS vesniček vyhledávat děti, které nemohou žít ve vlastní rodině a vhodným řešením pro ně se jeví pěstounská péče v SOS DV.

V čele národní kanceláře stojí *národní ředitel*. Jmenován je do funkce předsednictvem sdružení. Jelikož má v předsednictvu dvě pozice organizace SOS-Kinderdorf International, tak se i ona významně podílí na jeho jmenování. Odvolávání národního ředitele provádí taktéž předsednictvo. Povinnosti a kompetence národního ředitele upravuje Jednací řád sdružení.

³⁰ Sdružení SOS DV – Organizační řád Sdružení SOS DV, str. 1-3

Další personální obsazení národní kanceláře tvoří *pedagogická poradkyně, koordinátorka pěstounek, FT a PR manažerka, sekretářka a asistentka sekretářky*. Účetnictví mzdové i finanční je zpracováváno dodavatelsky.

Pedagogická poradkyně je garantem naplňování pedagogické koncepce SOS DV a koncepce péče o mládež. Je přímo podřízena národnímu řediteli.

Koordinátora pěstounek zajišťuje vyhledávání a přípravu nových SOS matek pěstounek a organizuje jejich další vzdělávání. Je přímo podřízena národnímu řediteli.

FR a PR manažerka jako propagační pracovník získává finanční prostředky od dárců a sponzorů pro zajištění činnosti sdružení, propaguje myšlenku SOS DV na veřejnosti.

6.3. *Financování sdružení*

Financování činnosti sdružení je vícezdrojové. Zdroje příjmů se dají rozdělit do tří skupin.

- 1) *vlastní příjmy* – tvoří je na prvním místě finanční dary od firem a jednotlivců, věcné dary, dědictví, granty, prodej propagačního materiálu, výnosy sbírek
- 2) *státní podpora* – jedná se o poskytnutou státní dotaci.
- 3) *mezinárodní podpora* – tady sehrává podstatnou roli zejména podpora za strany SOS-Kinderdorf International

Následující tabulky obsahují přehled finančních příjmů a výdajů v roce 2005. Částky jsou v Kč.³¹

Celkové příjmy Sdružení	29 100 617
Celkové náklady Sdružení	23 750 146

Celková státní podpora	5 925 805
Státní dotace	2 360 100
Státní dotace	3 565 705

Mezinárodní podpora	8 743 189
Kmotrovství	3 516 975
SOS KDÍ	5 226 214

Celkové náklady	23 750 146
SOS DV Doubí	6 057 614
SOS DV Chvalčov	6 286 841
SOS DV Medlánky	8 194 978
Programy mládež Karlovy Vary	164 672
Komunita mládeže Brno	2 096 569
Kurz pro pěstounky	931 472

³¹ Sdružení SOS DV – Vesnička – Zpravodaj Sdružení č.1/2006, str. 4

Celkové vlastní příjmy	14 431 623
Finanční dary od firem a jednotlivců	9 424 548
Věcné dary	392 395
Dědictví	1 505 929
Granty	127 880
Prodej Vánočních tašek	332 358
Výnosy sbírek	1 270 909
Ostatní příjmy	1 377 604

Z uvedených dat vyplývají následující závěry. Činnost sdružení je velmi nákladná záležitost a nelze ji ufinancovat pouze z darů přispěvatelů, což se mylně spousty lidí domnívají. Odpadl-li by některý z hlavních zdrojů financování, dostalo by se sdružení do vážných problémů.

Dalším závěrem je, že velmi významné finanční příspěvky poskytuje mezinárodní sféra. Zejména SOS-Kinderdorf International. Existují ovšem poměrně silné tlaky ze strany této mezinárodní organizace, aby se Sdružení SOS DV osamostatnilo. Finanční toky chce samozřejmě SOS-Kinderdorf International směřovat zejména do rozvojových zemí. Ve vyspělých zemích (mezi něž se Česká republika zařazuje) tlačí k samostatnosti. Díky tak vysoké finanční podpoře, které SOS-Kinderdorf International vynakládá ve vztahu k Sdružení SOS DV, je pochopitelný vliv, který při rozhodovací činnosti na sdružení má (2 členové předsednictva).

Oddíl III. SOS - Kinderdorf International

1. Úvodem

Poselství Hermanna Gmeinaera je poselstvím pro celý svět. V tomto ohledu nezná hranic. SOS dětské vesničky od 60. let minulého století vznikaly po celém světě. Jejich činnost byla směřována zejména do válkou nebo jinými neštěstími postiženými oblastí. Po celém světě existuje na jednotlivých národních úrovních síť SOS vesniček. Na mezinárodní úrovni působí jako zaštitění celého tohoto systému SOS vesniček mezinárodní nevládní organizace *SOS - Kinderdorf International* (dále „organizace“).

Organizace je činná ve 123 státech světa. K 1.1. 2006 uváděla organizace celkový počet 444 SOS vesniček, 261 SOS školek, 354 komunit mládeže a 415 zdravotních sociálních center. Evidována byla výstavba dalších 26 SOS dětských vesniček. Celkový počet dětí, případně dospívajících ve všech SOS zařízeních, se vyšplhal k tomuto roku na 1 023 054! Platí, že v rozvojových zemích, kde často lidé trpí hladem, válkami, je počet dětí potřebujících pomoc velmi vysoký. Dokládají to i následující čísla. Největší počet dětí v SOS zařízeních je evidován v Africe (645 600). Následuje Asie (218 600), Jižní a Severní Amerika (98 700) a nakonec Evropa (60 000).

2. Cíle organizace

Cíle organizace jsou samozřejmě stejné jako u jejich národních SOS jednotek. Smyslem činnosti organizace je nalézat děti, které se ocitly v nouzi a následně jim pomoci. Nicméně v mezinárodním měřítku lze nalézt i další aspekt. Činnost organizace zasáhla celý svět, chce pomoci dětem *bez rozdílu jejich rasy, náboženství či jiných diskriminačních hledisek*. Jde o činnost, která má vést k vzájemnému respektu osob, které se od sebe odlišují. Tak tomu je ve všech zemích, kde jednotlivé národní sdružení působí. Nicméně v některých státech je tento aspekt obzvláště významný vzhledem k jejich historii. Příkladem může být Jihoafrická Republika, kde spolu ve vesničkách žijí bílé i černé děti. Organizace působí ve Srí Lance, známé svými nepokoji mezi většinovými Sinhálci a Tamily. Podobných příkladů by bylo možno uvést celou řadu.

3. Organizační struktura

Nejvyšším orgánem organizace je *Generální shromáždění (Generalversammlung)*. V podstatě se jej účastní všechny SOS jednotky (národní sdružení). Jeho úkolem je položení základních principů a prosazení základních směrnic organizace. Ty jsou potom závazné pro Sdružení na národních úrovních.

Generálním shromážděním jsou voleni členové *mezinárodního senátu (Internationaler Senat* – dále jen „Senát“). Jsou jimi prezident, viceprezident a dalších 20 členů. Jsou voleni na pět let. Mezi nejvýznamnější aktivity Senátu patří diskuze o podstatných otázkách politiky organizace, předkládání návrhů Generálnímu shromáždění, přijetí nebo vyloučení členských sdružení.

Samotný výkonný orgán je reprezentován *výkonným výborem (Exekutivkomitee)*. Ten je jakýmsi užším grémiem mezinárodního senátu. Personálně je obsazen prezidentem, viceprezidentem a 5 členy. Prezidentem je momentálně Helmut Kutin.

4. Osobnost Helmuta Kutina

Helmut Kutin se narodil v Bozenu v jižním Tyrolsku. Po prožití rodinné tragédie se dostal do SOS vesničky v Imstu. Vedl velmi často dlouhé rozhovory s Hermannem Gmeinerem a snad i ty ho utvrdily v přesvědčení, věnovat se dále práci v SOS projektech. V roce 1967 začal pracovat na projektu SOS vesničky ve Vietnamu a také se podílel na výstavbě první vesničky v tomto státě. Ve Vietnamu se dále angažoval a zařizoval vznik dalších SOS projektů až do roku 1976. V tom roce musel Vietnam opustit. Díky svým asijským stykům byl Helmut Kutin v roce 1971 jmenován zástupcem SOS organizace pro Asii. Jeho práce se zaměřovala právě na tento kontinent a pod jeho vedením vznikala v celé Asii nová a nová SOS zařízení.

V roce 1985 se stal nástupcem Hermanna Gmeinerja ve funkci prezidenta organizace a tento post obhájil i v letech 1988, 1993 a 1998. Pod jeho vedením vzniklo přes 150 nových SOS-vesniček.

5. Přehled zařízení vznikajících v rámci činnosti Organizace

Organizace vytváří po světě celou řadu zařízení, z nichž některé jsou určeny pro děti určitého věku nebo jiné vznikají za zvláštním účelem.

Především jsou to *SOS dětské vesničky (SOS-Kinderdörfer)*. Ty jsou takovým středobodem činnosti organizace. Smysl a podstata těchto zařízení je vyložena v rámci oddílu II. této diplomové práce.

Dále jsou to *zařízení pro dospívající (SOS-Jugendeinrichtungen)* u nás známé pod názvem Komunita mládeže. Jejich význam je též vymezen v rámci oddílu II. této diplomové práce.

Mezi významné zařízení patří i *SOS-školky (SOS-Kindergärten)*. Ve vyspělých zemích navštěvují děti ze SOS vesniček veřejné školy a školky. V těch zemích, kde nejsou školky žádné anebo je jich jen velmi málo, vyvíjí Organizace úsilí ke zřizování SOS školek. Pokud je to alespoň trochu možné, jsou stavěny v bezprostřední blízkosti vesniček. V podstatě přebírají funkci veřejných školek a připravují děti na školu.

V některých rozvojových zemích nejsou bohužel problémy jen s předškolními zařízeními, ale i se samotnými školami. Je jich málo, a proto jsou z důvodů nemožnosti cestovat na velké vzdálenosti nedostupné velkému počtu dětí. Proto dalšími zařízeními vznikající pod značkou SOS jsou tzv. *školy Hermanna Gmeinerja (SOS-Hermann-Gmeiner-Schulen)*. Především vznikají školy, které mají poskytnout základní vzdělání. Nežádka jsou zřizovány i školy poskytující další možnosti vzdělávání (v našich podmínkách na úrovni středních škol).

SOS centra pro přípravu na budoucí povolání (SOS-Berufsbildungszentren) velmi souvisí se zařízeními pro dospívající. Vznikají zpravidla v zemích s vysokou nezaměstnaností, kde budoucí uplatnění dětí ze SOS vesniček je velmi nejisté. Je zde prováděna výuka manuálních prací nejrůznějšího typu např. automechanika, elektrotechnika, kuchařství a mnoho dalších. Zohledněny jsou místní zvyklosti. Není prováděna příprava na budoucí povolání, které nemá šanci k uplatnění.

Dále patří mezi SOS zařízení, vznikajících pod záštitou organizace, *SOS sociální a zdravotní centra (SOS-Sozialzentren, SOS-Medicinische Zentren)*.

6. Okénko do světa

Je na místě přiblížit činnost Organizace vzhledem k jednotlivým zemím. Je nemožné popsat aktivity organizace v jednotlivých 132 zemích. Z tohoto počtu zástupně vybírám dvě země a podívám se zblízka na jejich SOS aktivity. Výběr provádím s ohledem na odlišnou situaci (společenskou, etnickou, náboženskou či jinou) ve srovnání s Českou republikou, neboť se v těchto zemích také řeší i jiné problémy.

6.1. Jihoafrická republika³²

Jihoafrická republika (dále jen „JAR“) se se svými 47 miliony obyvateli potýkala v nedávné minulosti s nemalými problémy. Na mysli mám oficiální státní politiku apartheidu v letech 1948-1990. Ačkoliv již 17 let uplynulo od konce tohoto neslavného období v historii země, stále se Jihoafrická republika potýká s mnoho sociálními problémy. A to nejenom se vztahy osob jiné barvy pleti, ale i s velmi vysokým procentem nakažených virem HIV. Co se týče HIV pozitivních obyvatel, je uváděno až 21,5 % jihoafrické populace – čímž zaujímá páté místo co do nejvyššího počtu v celé Africe (UNAIDS, 2004).

SOS dětské vesničky datují počátek své činnosti v JAR od roku 1979. Podpora byla zaměřena na opuštěné či osiřelé děti. První vesničkou se stala Ennerdale, ležící 30 km od Johannesburgu. Během právního řádu za období apartheidu nebylo možné realizovat prioritu Organizace, kterou vždy byla mimo jiné národnostní a etnická snášenlivost.

³² SOS-Kinderdorf International – SOS Journal č. 1/2006, str. 10,11

Momentálně je v JAR sedm SOS dětských vesniček, šest SOS zařízení pro mladistvé, sedm SOS školek, jedna SOS škola Hermanna Gmeinaera a šest SOS sociálních center. Prostřednictvím svých programů poskytují všechny SOS zařízení v zemi pomoc dětem nakažených virem HIV. Samozřejmě nejen jim, ale jelikož je v JAR problém nemoci AIDS tak dramatický, mají SOS vesničky speciální programy pro takto postižené děti.

V mnoha provinciích neustále roste potřeba vytváření nových SOS zařízení a vláda JAR tyto projekty podporuje. Zejména předchozí prezident Nelson Mandela a arcibiskup Desmond Tatu patřili k prominentním zastáncům SOS dětských vesniček v zemi. Zpočátku byly SOS zařízení určeny zejména pro děti tmavé barvy pleti, dnes jsou vesničky z hlediska rasového velmi pestré. Pozitivní efekt shledávám v tom, že děti se naučí žít bez předsudků. Vidí, že na barvě pleti nezáleží.

Jednou ze SOS vesniček je i vesnička v Rusteburgu. Nachází se v severní části JAR, v provincii s velmi vysokým počtem osiřelých dětí a dětí nakažených nemocí AIDS. Vesnička byla postavena na okraji města a obsahuje deset SOS domků pro 100 dětí! Kapacity vesničky zdaleka neumožňují přijmout děti další. Vesnička v Rustenburgu je ukázkou toho, že pomoc ze strany nevládních sdružení nejen typu SOS vesniček je v rozvojových zemích naprosto nutná. Tam, kde se ve vyspělých zemích potýkají takováto zařízení někdy s nezájmem, v rozvojových zemích jejich význam velmi stoupá.

6.2 Indie

Na počátku SOS aktivit v Indii byla schůzka Hermanna Gmeinaera s tehdejším ministerským předsedou Jawaharem Nehruem. Koncept SOS – dětských vesniček na něj udělal dobrý dojem. Některé regiony na tom byly a do dnes jsou velmi špatně. A kde je početné chudé obyvatelstvo tam je i mnoho opuštěných dětí.

Pod vedením Indiri Gandhiové, za vydatné pomoci organizace, vznikla v Indii první SOS vesnička v Greenfields.

Za velmi významnou se považuje spolupráce organizace s tibetskými uprchlíky na území Indie. Spolupráce vyvrcholila vznikem nové vesničky – první tibetské vesničky Dharamsala (na území Indie).

Indie trpěla neustále určitými „politickými vzruchy“ (1983 Assam, 1994 Kaschmir). Navíc se v Indii pravidelně setkáváme s živelnými pohromami.

Momentálně je v Indii 35 SOS-dětských vesniček, zařízení pro mládež a školek, 15 SOS-škol Hermanna Gmeinaera, 9 SOS-center pro přípravu na budoucí povolání, 4 SOS-sociálních center a 8 SOS-zdravotních center.

V prosinci roku 2004 zasáhlo Indii a celou jihovýchodní Asii velká přírodní katastrofa. Devastující zemětřesení o síle 8,9 stupňů RichtEROVY stupnice, jehož epicentrum se nacházelo pod mořským dnem, bylo příčinou obří vlny - tsunami. Ta zasáhla pobřeží jihoasijských států v nebyvalé síle. Z pozice organizace došlo ke zničení několika vesniček v této oblasti. Ještě tři roky po této zkázonosné události nebyl obnoven provoz indických SOS vesniček na jihovýchodním pobřeží (zejména v provincii Tamil Nadu).

Závěr

Právo a jednotlivé právní instituty se v průběhu času neustále vyvíjí. Často se lidé diví, proč se neustále právní normy obměňují, nové vznikají a staré zanikají. Copak není po tolika tisících letech existence lidstva jasné, jak má být právo nastaveno? Tu si je třeba uvědomit, že společnost je neustále v pohybu, nezastaví se byt' na jednu vteřinu. A jelikož právo společnosti slouží, vytváří rámec pro její existenci, musí i ono procházet neustálým vývojem, nesmí ustrnout na jednom bodě.

Pěstounská péče má za sebou také mnohaletý vývoj. Tento právní institut, nejprve v podobě kojných později pěstounek, se stal velmi osvědčeným. Po stovky let měl svou pozici ve společnosti jistou a nutno říci, že nebyl přehlížen. Naopak, byl velmi využíván. No a jak velmi významnou, rozhodnou roli, může mít pro jakýkoliv právní institut – netýká se to jen pěstounské péče – politický režim, jsme se přesvědčili v 50. letech minulého století. Osobně se mi to jeví jako varující. Pokud se v kontextu dějin (od dob Říma nebo i dále až po 20. století) tak významně změní smýšlení o určitém zavedeném institutu takměř „ze dne na den“, je to znepokojující. Zrušení pěstounské péče a zaměření pozornosti výhradně na dětské domovy bylo chybou. Ne každé dítě může dobře snášet pobyt v dětských domovech. Přeci to spektrum, ta paleta možností náhradní péče o dítě, musí být mnohem širší. Ne jen orientovaná na jednu stranu. Nicméně i tehdejší režim si záhy uvědomil, že šlápl vedle a došlo k znovuoobnovení tohoto právního institutu.

Jelikož je dítě velmi zranitelným tvorem, musí být k právním předpisům upravujících jeho postavení přistupováno „s citem“. Nelze jen mechanicky přistupovat k textu zákonů. Ano, máme tu významný pojem - *zájem dítěte* - zakotvený už v samotné Úmluvě o právech dítěte. To musí být vskutku to klíčové kritérium, které bude rozhodovat v případech, kdy se jedná o dítě. Na ten musí být kladen velký důraz. Velmi nutný je individuální přístup k tomuto pojmu. Nejen zkoumat jej z pohledu obecného, ale musí být zkoumán u každého dítěte zvlášť, neboť i každé dítě má jiné individuální zájmy.

Na téma náhradní péče o dítě budou vždy probíhat velmi četné diskuze. Je to téma, které není možno jednoznačně rozsoudit. Říci, tato forma náhradní péče je ideální, není prostě možné. Za ideální považuji stav, kdy je dítě vychovááno svými biologickými rodiči nebo alespoň jedním z nich. Tedy samozřejmě pokud žijí a zároveň je dítě chtěné. Vždyť tyto jeho rodiče by k němu měly mít nejsilnější pouto, neboť z nich dítě vzešlo. V říší zvířat je to pravidlem,

člověk je ovšem tvor mnohem komplikovanější. Situace, kdy biologické rodiče nemají o své dítě zájem, je bohužel tragickou nicméně ne úplně okrajovou záležitostí.

Pojmout pěstounskou péči komplexně ze všech úhlů, je velmi nesnadné. Samotná poměrně velmi stručná právní úprava v ZoR není ideálním právním podkladem pro velmi bohatou praxi.

Vznikají různé nové projekty různých občanských sdružení. Jednou z nich je i tzv. profesionální pěstounská péče, které nebyla věnována v této práci pozornost. Jde o další úhel pohledu na pěstounskou péči. Má podobu krátkodobé pěstounské péče, která spočívá v pravidelných víkendových a prázdninových pobytů, podpory původních rodičů v péči o děti nebo dlouhodobé pěstounské péče atd. Velmi se touto problematikou zabývá projekt občanského sdružení Dům otevřených možností (DOM) a NATAMA (náhradní máma a táta) v rámci projektu Proměna. Popis tohoto projektu by byl velmi obsáhlý a proto nebyl začleněn do této diplomové práce.

Co se týká činnosti Sdružení SOS DV. Sdružení se podle mých zjištění potýká s nemalými problémy. Jedním z nich je malý zájem žen o povolání matek-pěstounek v Čechách. SOS dětská vesnička Doubí musela z tohoto důvodu utlumit svou činnost. V dnešní vyspělé společnosti začínají v některých oblastech převládat jiné hodnoty, které se neslučují s výkonem pěstounské péče.

Dalším problémem jsou velmi vysoké náklady na provozování zařízení pro výkon pěstounské péče. Domky v nichž rodiny bydlí jsou velmi prostorné a v případě, že tam žije třeba matka-pěstounka pouze s dvěma nebo třemi dětmi, stává se provoz takového zařízení velmi nákladný. Musí to být poté řešeno přestěhováním matky-pěstounky do bytu, kde se náklady za jeho provoz nešplhají do takové výše. Vůbec samotné financování činnosti Sdružení SOS DV je velmi problematické. Musí žít v neustále nejistotě, zda se mu povede získat dostatek finančních prostředků na další rok. To je pro nestátní subjekty velmi limitující.

I Sdružení SOS DV už pochopilo, že se musí vyvíjet. Musí se modernizovat. Projekt SOS páru by mohl být novým, čerstvým větrem do jeho plachet. Tímto dochází k oslovení širší části společnosti. Už se mohou ucházet o pozici pěstounek v zařízeních Sdružení SOS DV nejen samotné ženy, ale i manželské páry. Samozřejmě hodnotit tento nový projekt bude možné až po uplynutí pár let.

Na mezinárodní úrovni se SOS Kinderdorf International musí potýkat nejen se svými vnitřními problémy, ale v některých částech světa i častými politickými změnami ve vedení států a zejména přírodními katastrofami. Politické změny lze do jisté míry předvídat, ale proti přírodním katastrofám se bránit nelze. A právě v těchto těžkých chvílích, kdy mnohé děti

v důsledku nějaké přírodní katastrofy ztratí své rodiče, je činnost SOS organizace velmi potřebná. Nejen, že se dostane potřebným osobám pomoci od státu, ale i SOS-Kindedorf International je v tomto ohledu velmi aktivní. Prostřednictvím svých programů (Sociálních a Zdravotních center atd.) poskytuje potřebným dětem bezprostřední pomoc. V SOS vesničkách je poté dětem, které to potřebují, poskytována dlouhodobá péče.

Seznam podkladů diplomové práce

Marta Knappová, Jiří Švestka a kolektiv – Občanské právo hmotné 3.díl, ASPI, 2002, str. 133 - 137

Alena Winterová a kolektiv – Civilní právo procesní, LINDE PRAHA a.s., 2004, str. 124 - 127, str. 399 - 401

Petr Tröster a kolektiv – Právo sociálního zabezpečení, C.H. BECK, 2005, str. 237 - 241, str. 255 - 258

Lenka Šulová – Sborník z kongresu Pardubice – Náhradní rodinná péče a její úskalí

Zdeněk Matějček a kol. – Náhradní rodinná péče, PORTÁL, 1999, str. 11, 25-30

MPSV – Národní zpráva o rodině, 2004 str. 108 - 110

Lenka Průšová – Práce a sociální politika – noviny MPSV 14.2.2005

Integrovaný portál MPSV – www.portal.mpsv.cz

Wikipedia Freie Encyklopedie – životopis Hermanna Gmeintera

Sdružení SOS DV – Zpravodaj Vesnička (č. 3 2005, č. 1 2006)

Sdružení SOS DV – Organizační řád Sdružení SOS DV, str. 1 - 4

Sdružení SOS DV – Strategie dětských vesniček, str. 25, 26, 38

Sdružení SOS DV – Výroční zpráva Sdružení SOS DV 2005

Další interní materiály Sdružení SOS DV

SOS Kinderdorf International Annual Report

SOS Kinderdorf International SOS – Journal č. 1, 4/2006

www.sos-vesnicky.cz

www.sos-kinderdorfinternational.org